

Armádu malou, ale spořádanou

Několik komunistických intelektuálů a pražských synáček, kteří se v nich zhlížejí, se posedlo myšlenkou odzbrojení a provádějí po Praze a především po jejích kavárnách antimilitaristickou propagandu. Každý, kdo jim ukáže na neklid v Evropě a na hakenkreuzlerský sud prachu, který hrozí vybuchnout v Německu, je u nich ztracen. Je prostě militarista, sluha zbrojního kapitálu a zrádce myšlenky věčného míru.

To je jedna parta. Ta druhá stojí samozřejmě na opačném pólu a denně ve svém jediné vlasteneckém tisku opakuje, že bychom měli mít armádu větší, početnější lidmi i materiálem atd. Jsme prý skořápka na rozbourřeném moři, cínový vojáček, kterého rozdrťí germánská lavina, věchýtek, jenž shoří rázem v evropském požáru.

Tak ani tak. Nezapíráme, že by nám nebyla v této nejisté době na škodu armáda lépe fundovaná lidmi i výzbrojí, že bychom mohli mít některé věci, souvisící s obranou hranic a státu vůbec, lépe připravené než máme, ale pokládáme za přehnané volat po armádě větší. Bylo by to také marné, protože to lze provést jen zmilitarisováním vši mládeže a celého národa, a k tomu u nás není předpokladů. Povaha českého člověka se nedá nachytat na nějakou hnědou košilku a manlicherovku jako vedle u sousedů; český člověk také netouží po odvetě a nechce se nikomu mstít, ponechává on je vítěz a nikoliv poražený. Obranná armáda není nikdy sbor nadšenců a dobrovolců jako armáda útočná. Čechoslovák jde na vojnu bez frázovitého a snadno vzníceného nadšení, ale s mužným vědomím, že je třeba konat povinnost vůči státu.

Ani odzbrojit, ani zbrojit, to nepochybně zůstane pro rozumné lidi pravdou i v těchto vzrušených dobách. Žádné extrémy, ale armádu dobrou a konsolidovanou! Tu potřebujeme a v tu můžeme věřit. Armádu spořádanou od hlavy až do poslední hlídky na podkarpatoruských hranicích. Bohužel to, co se děje ve vedení armády už nějaký čas, není příliš povzbudivé a nelze z toho nabýt přesvědčení, že na všech armádních místech jsou si vědomi vážnosti situace a hlavně svého poslání.

Už několik měsíců je totiž život armády zneklidňován pověstmi o změně na místech nejodpovědnějších: náčelníka hlavního štábu a generálního inspektora. Nejprv se mluvilo jen o úřadech samotných a změně jejich kompetence, která se snad měla přizpůsobit francouzskému vzoru, podle něhož je skutečným veli-

telem armády a vrchním velitelem v případě války generální inspektor a nikoliv náčelník hlavního štábu. Takovým uspořádáním věcí se měl úřad generálního inspektora obsadit osobou dosavadního náčelníka štábu, ale měla se mu zachovat všechna pravomoc jeho dosavadní funkce. Dnes se o tom však už nemluví, ale za to se hovoří jen o osobách. Na náčelnictví štábu je několik uchazečů najednou. Stačí však postavit je do řady a vidíte hned, že je tu více mladých ctižádostí, než spolehlivosti, skutečných vloh a vojenských vědomostí, že je tu více klik a vzájemně se podporujících skupin, než odborné kvalifikace. Jakmile se zjistí, že zemský vojenský velitel moravský má v cestě k funkci náčelníka hlavního štábu skutečnost, že není Čech ani Slovák, a že zemský velitel český jako bývalý rakouský důstojník za tohoto legionářského kursu v armádě, nemá naději na jmenování (ovšem kromě svého fyzického stáří), pak už skutečně zbývají jen ti, kteří si svoje schopnosti a svoji spolehlivost sami namluvili.

Když přestal být náčelníkem hlavního štábu francouzský generál Mittelhauser a byl postaven v čelo armády jednooký vůdce ruských legií, pokládalo se to obecně za úspěch a za krok k normálním poměrům v naší armádě. Kdo ví, nebyl-li to krok předčasný, když tak brzy se mohlo stát místo náčelníka štábu funkce, o niž mohou zápolit mladí generálové. Chyba, že se tehdy nemyslelo na to, že první český náčelník nebude věčně mladý a že se nepřemýšlelo už tehdy, kdo bude druhým náčelníkem, ta chyba se nedá dnes už napravit. Dá se však energicky zastavit všechna ta agitace pokoutní i veřejná pro různé uchazeče, agitace, která rozrušuje nebezpečně celou armádu a dělá nesnesitelný pracovní i osobní poměr mezi vůdci, kteří byli postaveni na svá místa, aby spolupracovali a ne aby jeden na druhého shledávali doklady, proč jeden je kandidátem vhodnějším než druhý. Každý důstojník z ministerstva národní obrany nebo z hlavního štábu dnes potvrdí, že v tomto líčení není nic přehnané, a že v obou úřadech je atmosféra nezdravá až k zalknutí.

Máme-li mít armádu spořádanou a na všechno, co se ve světě může stát dokonale připravenou, musí tu rychle zasáhnout nejvyšší moc, parlament a vláda. Také ovšem ministr národní obrany, o němž by se mělo vědět aspoň to, jaké má on plány a na kterou stranu se přidal. Že k uklidnění nijak nepřispěl jeho letní projev k pražským novinářům, jímž naplno vykládal o tom, že si nedá od hlavního štábu do ničeho mluvit, ví snad dnes už sám.

—an.

poznámky

Zabývejme se slovenským problémem!

Údálosti v Nitre jsou příliš vážné, než aby bylo možno odbýti je voláním četníků na Hlinku a sesazováním slůžných. Neboť to jsme měli také dělat, ale o hodně dříve. Dnes je už na tento kurs trochu pozdě, protože dnes, kdy celému světu byla potvrzena nespokojenost Slováků (a celý svět nečiní rozdílu mezi celým národem a jednou politickou stranou), postarala by se už maďarská propaganda o to, aby dokázala světu persekuci Slováků. A to by nám asi posloužilo ze všeho nejméně. Neboť na věci slovenské je nutno dívat se také s tohoto hlediska. Itálie podporuje revisionistickou kampaň svého spojence ve střední Evropě, protože má zájem na posílení své posice. Německo je přirozeně pro každou revisi mírových smluv, ježto chce vytvořit precedens pro polský koridor a Horní Slezsko. V Anglii podepsalo již asi 80 poslanců revisionistickou interpelaci Gowerovu, a anglická vláda, věrna svým zásadám, bude podporovat vždy toho, kdo má pravdu; bylo by velmi nebezpečné vzbuditi tudíž byť i jen zdání, že vskutku má maďarská revisi propaganda pravdu, a že Slováci jsou utiskováni. A konečně nezapomínejme, že se nám v historických zemích dík Hitlerovi tvoří ireidenta, která by mohla být v daném okamžiku velmi nebezpečná. Situace tedy, jak vidět na prvním pohled, nedá se řešit četníky.

Účastníci slavnosti měli vzácnou příležitost podívat se slovenským poměrům. Měli možnost přesvědčiti se především o tom, že vláda není o skutečném stavu věci informována. Je prostě neuvěřitelné, že vláda jede do Nitry, aby před celým světem si dala vynadat, dala se vypískat, aby asistovala Hlinkovým výpadům... To není vinou jen nitranského slůžného, to svědčí o naivnosti vlády, která si Slovensko představuje patrně podle čítankových článků o ubohém drotáři. Že by nás, kteří jsme na Slovensko nastrkali tolik peněz (na stranické účely, na potěmkinády jako je bratislavské zemědělské museum), za jejich režimu se tolik dříve neznámých lidí mělo dobře, mohli bratři Slováci nemilovat, nebo dokonce nenávidět? Vytvořila se legenda o dobrém lidu a zlých svůdcích, při čemž „lid“ byl ztotožňován s pastevcem a analfabetem. Jenomže i na Slovensku jsou města a továrny, jsou zřízení drah a pošt, soukromí úředníci — zkrátka ona vrstva, která také u nás je pro celkovou politickou linii směrodatná.

Za poměry na Slovensku je především odpovědná republikaánská strana. Ona prováděla volby, ona vede zemskou správu svými lidmi. Jak — to ukázala Nitra. Její lidé ani netušili, jak bude uvítán ministerský předseda. Kdyby byli měli jen zdání (a při strohé organizaci přece by museli být slepí a hlší, aby o ničem nevěděli), nemohli dopustit, aby takto byla před celým světem blamována československá vláda. Ale republikánská strana nemá na Slovensku schopných lidí a mlčí také ke korupci. To se nyní mstí — bohužel nikoli na straně, nýbrž na celém československém státu.

Čtrnáct let máme Slovensko a za tu dobu jsme ho nedovedli více k sobě připoutat. Naopak, oddálilo se nám. Ještě není nic ztraceno — a buďme rádi, že nám Nitra otevřela tak důkladně oči. Musíme se nyní slovenským problémem (a bohužel je to naší vlastní vinou problém) zabývat, i kdybychom nechtěli, protože se jim bude zabývat také cizina, a to více, než nám bude příjemné. Hlavní věcí je, že se Slováci možno dosud jednat. —a.

Dříve žid, nyní družstvo

Po tom poprasku s poklesem cen pšenice, kdy se hnulo v celé agrární straně zapomenuté svědomí, takže uprostřed politických prázdnin div nerozbila koalici pro neexistující dovoz obilí ze států Malé dohody, začal agrární tisk divokou agitací pro tak zvané warranty. Český se tomu říká obilní zástavní listy, a byl to jeden z úspěchů agrární strany, když celá koalice hlasovala před koncem sněmovního zasedání pro zákon o zástavních obilních listech a o obilních skladištích. Zákon dal do rukou všechno zemědělským družstvům, jak proplácení zástavních listů, tak zřizování veřejných obilních skladišť, a stěžují-li si teď agrárníci, že toto opatření vlády selhalo, neměli by svoje stížnosti adresovat vládě, ale svým družstvům, neboť je i malým dětem známo, že mezi zemědělská družstva a republikánskou stranu lze udělat rovnítko, aniž se kdo zmýlí. Selhala družstva, nikdo jiný, ale o to ani tak nejde, jako o zásadu celé této věci.

Každý, kdo ví, kolik se k nám navezlo prostřednictvím všech těch družstev, Kooperativy a jiných organizací obilí těsně přede žněmi a kolik se na tom vydělalo, nemůže se zbavit dojmu, že agitace pro warranty se začla až ve chvíli, kdy meziobchod viděl, že na dovozu, poškozujícím domácí zemědělství, se nedá už nic vydělat. Šlo se tedy po výdělků menším, po zástavních listech. Najednou se zemědělcům denně strká pod nos, že jediná jejich spása je v tom, když nebudou svoje obilí dávat na trh, ale zastaví je u družstev a zpeněží zástavní listy. Vypadá to jako by mělo celé zemědělství přijít do zastavárny. Celá letošní úroda by měla být odvezena do skladišť družstev, jež byla zákonem proměněna ve skladiště veřejná a družstva prostě tím, kolik budou dávat obilí na trh, budou sama určovat jeho cenu. Kdyby tu nešlo o inkompatibilitu pro existenci zemědělců, zejména menších, krvavě krutou, bylo by to jistě správné. Ale bída je právě v tom, že táž družstva, která mají nyní obilí v zástavě a určují tak jeho cenu, budou po určení té ceny od zemědělce zastavené obilí kupovat. Kdo by to musel být, co by to muselo být za obchodníka, aby se udržel a nezaspekuloval si, aby odolal pokušení nehnat dnes cenu obilí, které zítra bude kupovat, příliš vysoko?

Zemědělci, jak se zdá, pochopili toto nebezpečí, do něhož jsou vydáni. Jinak by se agrární tisk nemusel lopotit s vymyšlením tolika agitačních důvodů pro warranty a nemusel by si zároveň stěžovat, že zemědělci projevíli pro zástavní listy málo pochopení. Nejenže jsou příliš vysoké uskladňovací poplatky v těch veřejných skladištích a vůbec manipulační poplatky spojené s vydáním zástavních listů, nejenže zemědělec je vydán náhodě, jaké obilí dostane zpět z veřejného skladiště, kdyby je vyplatil a chtěl ho užít k osevu, ale hlavně tu není dost obecné důvěry k celé té instituci. Starší zemědělec ví, co to bylo před válkou zastavit se židovi: Potřeboval z jara peníze a neměl si kde vypůjčit. Prodal tedy židovi úrodu napřed. Nemusel sice platit úroky, pravda, ale vydal se tím úplně do rukou obchodu s obilím, který si pak určoval ceny tak, jak potřeboval on a ne zemědělec. Dnešní sedlák dobře ví, že je to konec konců jedno, spekuluje-li s jeho prací a jeho úrodou pan Karpeles, velkoobchod obilím, nebo Zemědělské družstvo. On pochodí stejně špatně, ať zastaví úrodu u koho chce. Družstvo má k tomu ještě tu nevýhodu, že se mu musí odevzdat obilí za vysoký skladní poplatek.

Agrární strana má v poslední době smolnou ruku. Byly to dva zákony z letošního jara, které si vybojovala a od nichž slibovala svým členům hory doly: zákon o odkladu exekucí v zemědělství a zákon o warrantech. O tom, že se zákon o exekucích vůbec neosvědčil, snesl nejpřesvědčivější materiál samotný „Venkov“ a o nepochopení pro zástavní listy nás také přesvědčuje agrární tisk. Slova „nepochopení“ se užívá ovšem jen ze šetrnosti k vlastní straně. Přece nemohou ve „Venkově“ přiznat, že sedláci jsou chytřejší než agrární strana! ale

Bude válka?

Uvažujeme-li o otázce, zdali se Německo v dohledné době pustí do války, po způsobu diplomatického intelektualismu, t. j. bereme-li v počet jen vojenskou sílu a množství spojenců oněch stran, které by v případě takové války stály proti sobě, dojdeme jistě k závěru, že k válce nedojde. Německo dnes není ještě dost vyzbrojeno a nemá spojenců. Dojde-li k závodům ve zbrojení, nemá naděje, že by předhonoilo své odpůrce, ani že by získalo mocné spojence. Proto se spoléhá na jeho rozum a doufá se, že se Němci neodvážou postavit se znovu proti světu. Ale přehlíží se při tom moment, který by za dnešního stavu mysli v Německu mohl být rozhodující, a to je vášeň.

Tato vášeň způsobila dnes u Němců jakési zatemnění mysli. Považují se za první národ na světě, jemuž proto vším právem božským i lidským náleží panovati nad touto zemí anebo aspoň nad evropskou pevninou. Vžili se do nálady, že je celý svět tiskne a že jim odpírá jejich právo. Jaké právo? Není přesně formulováno a shrnuje se do formulí mystických a proto tím nebezpečnějších: „Víc prostoru, místo na slunci! Naši soukmenovci žijí mimo hranice společné vlasti. Sjednotme je. Jsme větší národ než Francouzi a Angličané a nemáme kolonií, kdežto tyto dva národy jich mají nadbytek. Ať nám jich trochu dají!“ A toho ovšem nelze dosáhnout bez územních výbojů, tedy bez války.

Hitlerovci vehnali Němce do psychologické slepé uličky. Buď se jim podaří prorazit, anebo se podle jejich domnění německý národ, stát a kultura udusí v svém těsném prostoru. Hitlerovci ženou Němce do politiky va banque: buď všechno

nebo nic. Víťazství nebo smrt. A to je velmi nebezpečný stav mysli. Vede a povede Němce k neodolatelnému nutkání, zkusit ještě jednou to, co se nepovedlo v letech 1914—18. Že nemají spojenců? Co na tom! Dnes tam vládne teorie, že německá armáda válku tak jako tak vyhrála sama a že byla připravena o ovoce vítězství domácí zradou. Proč by nemožila „vyhrát“ ještě jednou, zvláště když bude novým režimem bezpečně zajištěna proti novému „dolchstossu“? Toto nutkání, zkusit to ještě jednou, poroste se zdokonalováním německé výzbroje. Na tomto poli jsou Němci nesporně schopni velkých výkonů a ty je budou zaslepovat čím dál tím víc, i když objektivně vzato by tato výzbroj nestačila na jejich možné odporce. Pokud bude u moci dnešní systém, znamená to pro Evropu chronické nebezpečí války.

Co z toho plyne pro nás? Budovat obranu, držet za každou cenu samostatnost Rakouska (jehož význam od této chvíle je i strategický) a snažit se o dorozumění s Itálií. Jen jedna věc může odvrátit Němce od toho, aby to zkusili ještě jednou: budou-li proti sobě vidět už od této chvíle zdrcující převahu. Bude povinností velmocí v těchto rozhodujících letech, zejména Anglie a Itálie, aby Německo nenechaly na pochybnostech, jak se zachovají v případě války. Víc než kdy jindy je potřeba politiky nedvojsmyslné, nevyhýbavé.

Evropa má největší zájem na tom, aby se Hitlerův režim dlouho neudržel. Jakou politiku v tomto ohledu dělat je však otázka velmi delikátní. Příliš velký zahraniční tlak by Němce jen víc a víc vhněl do jejich psychologické slepé uličky a povzbuzoval je k pokusu vyhrědnouti rázem. Nejrozumnější asi bude, dát Německu jasně najevo, s jakým rizikem jest mu v případě války počítat. *Zd. Smetáček.*

Národní stát, rasová teorie a co z toho pro nás vyplývá

Při odhalení pomníku Briandovi dne 3. září řekl francouzský ministr Paul-Boncour: „Státy dnešní střední Evropy jsou založeny na právech národnostních, kterážto koncepce je v úplném protikladu s t. zv. snahami rasovými, z nichž by mohlo vzejít rozvrácení hranic.“ Doporučovali bychom tato slova k úvaze našim teoretikům národního státu. Němci si dnes činí nárok na všechny německy mluvící lidi mimo hranice německé říše a odůvodňují jej pokrevním, kmenovým příbuzenstvím. Slovo „národ“ u nich znamená rasu. Chtějí shromáždit všechny příslušníky své rasy v jednom, „národním“ státě. Ale tutéž teorii mají také naši nacionalisté. I u nich znamená „národ“ pokrevní příbuzenství, i oni volají po „národním“ státě, přehlížejíce, že touto teorií se nedají obhájit naše dnešní hranice. Chcete-li mít národní stát, řeknou hitlerovci, propusťte sudetské Němce a zůstaňte si sami. Proti tomu není se stanoviska kmenové, jazykové a rasové pojetí národa námitek. Pro nás je jediné možné západní pojetí, v němž stát neznamená ani lidi mluvící jedním jazykem, ani příslušníky téhož kmene nebo rasy, nýbrž skupinu svobodných občanů, kteří se rozhodli žíti společně pod vládou jedné zákonů, jednoho státu. S tohoto stanoviska pak můžeme obhájit příslušnost německy mluvících občanů k našemu státu. Můžeme ukázat na to, že se účastní vlády a tím projevují vůli žít a spravovat se společně s námi. Staví-li proti sobě Paul-Boncour právo národnostní a snahy rasové, je to jak pro hitlerovce, tak pro českého nacionalistu něco nepochopitelného. Teprve když si uvědomíme, že u Francouzů národ znamená totéž co u nás stát, pochopíme, co francouzský ministr míní. *Zd. Smetáček.*

Vysoká škola speciálních nauk

V řadě úsporných opatření z oboru našeho školství postrádala informovaná veřejnost návrh, který tím spíše byl na místě, že již třikrát samo ministerstvo školství žádalo právě zde o úspory a že referentem o věcech školních úspor byl dr. Hodáč, jemuž jsou tyto poměry dokonale známé. Je to vysoká škola speciálních nauk při české technice v Praze.

Co je to vysoká škola speciálních nauk? Tato ojedinělá instituce vznikla po převratu z hádky dvou profesorů, z nichž jeden přednášel v kursech pro geometrii a usmyslil si osamostatnit se. Podařilo se mu přifařit pro svoji speciální fakultu pojišťovací matematiku, statistiku, nár. hospodářství, astronomii a několik jiných oborů, navzájem souvisejících jen nechtí profesorů ke kolegům z ostatních fakult, a tak se z kursů pro geometrii vyvinula fakulta se sedmi (!) profesory, z nichž však pouze čtyři chodí do sboru a tři vůbec nepřednášejí, dávajíce se zastupovati již po leta svými asistenty.

Přes to pobírají tito „profesoři“ za svoje pohodlné vyučování 60.000 Kč ročně, asistenti mají po 20.000 Kč, takže i s ústavu, které si zřídili, přijde jeden „speciální“ předmet na 150.000 Kč ročně.

Ministerstvo školství se třikrát domáhalo zrušení této povedené vysoké školy speciálních nauk, ale vlivní činitelé političtí ze strany lidové a nár. demokratické tomu vždy dovedli zabránit. Při tom celá tato škola podřívá úctu úřadů i studentstva k vysokému školství. Nařikáme, že nemáme národohospodářsky školeného dorostu. Při technice je fakulta g., t. j. vysoká škola obchodní, kde je národní hospodářství povinným předmětem. I zde ovšem přednáší jen jeden rádný profesor a řada více méně náhodných lektorů z hospodářské praxe. Ale zde jsou přednášky alespoň rádné a systematicky obstarávány, kdežto na „speciální škole“ se ukáže rádný profesor právě k testování indexů. Jaký respekt může mít k podobnému vyučování student? Divíme se, že předmět hledí „odflinknout“ co nejpohodlněji, vidí-li, že sám rádný profesor mu nepřikládá váhy? A jak imponuje toto jednání ministerstvu, které poukazuje ročně 60.000 Kč doslovně za poděpsání indexů (které se obstarává většinou gumovým razítkem)?

Na školství se dá velmi mnoho uspořít. Máme opravdu více škol, než je nám zdrávo — nejlepším důkazem je, co vykonaly starší generace, které škol neměly, a co se při všech školách dělá, či spíše nedělá dnes. Chyba je v tom, že máme více škol než učitelů. Ale bylo by lépe, kdyby to bylo naopak. Ovšem, k tomu je třeba umožnit soutěž a nezajišťovat lidem, kteří se politickým vlivem dostali na místa, na něž nepatří (bez habilitace, aniž kdy napsali jediné vědecké dílo), tučné sinekury. Dovedeme rozlišovati mezi vědcem a učitelem. Učitel nemusí být vždy vědec, ale musí mít lásku k věci a musí umět tuto lásku vštípit i jiným. Takový byl Bráf — a proto nám vychoval skvělou generaci národohospodářských odborníků i praktiků, tak dovedl zaujmout i Gruber, třebaže se nevyrovnal živosti výkladů Bráfových. Ale jací jsou to vysokoškolské učitelé, kteří přenechávají výchovu mládeže svým asistentům a sami jen pobírají gáže? Kam se poděla jejich odpovědnost o příští generaci?

Ministerstvo školství je jakožto dohlédací úřad odpovědné za tyto poměry. Žádáme ministra Déry, aby odpověděl na náš dotaz, proč se nenavrhuje zrušení vysoké školy speciálních nauk, ač ministerstvo již třikrát o ně žádalo. Neodpověli-li ministr sám, postaráme se, aby odpověděl na parlamentní interpelaci. *Z.*

Osuský pokračuje

Javorinské řeči Osuského si naše veřejnost dostatečně povšimla. Autonomisti jásalí, Osuského řeč si pochvalovali, ale hned pak luďácky „Slovák“ tlumil příjemné pocity poukazem, že Osuský v Paříži mluví československy, nikoli partikularisticky, jak to vycítili z jeho projevu javorinského. Noviny české a československé na řeč Osuského reagovaly se smíšenými pocity. Zdálo se jim, že Osuský v některých věcech nespravedlivě obviňuje Čechy, působící na Slovensku. My jsme zde také na to poukázali. Správná je na to odpověď Osuského. Přijel na Slovensko znovu, tentokrát proto, aby zde studoval poměry na místě, aby mluvil s lidem, aby se přesvědčil, zda vidí a soudí správně. Toulá se po Slovensku již několik týdnů a výsledek svých zkušeností shrnul v posledních svých řečech. Jednu z nich proslovil na velkém shromáždění lidu ve svém rodném kraji, v Brezové, a druhou na schůzi místního studentského spolku.

Těchto posledních dvou projevů Osuského si žurnalistika již mnoho nepovšimla, ačkoli svým obsahem k tomu nabádají. „Slovák“ referoval s rezervou; vynechal věci, které jeho politice nejsou příjemny, tvrdil, že lid tleskal Osuskému, jen když vzpomněl své předešlé řeči, a zakončil referát otázkou, proč nevzpomněl posledních (nitranských) událostí.

Osuský teď v nové řeči nezapomněl zdůraznit, že Slovensko je opravdu v mnohém ohledu nespravedlivé vůči Čechům a vůči vládě, a říká, že nespravedlivé bude do té doby, dokud si neuvědomí při posuzování hospodářských těžkostí, co maďarským režimem bylo trestuhodné hospodářsky i organizačně zanedbáno. Chyby se na Slovensku páchaly i po převratě a páchají se dodnes, ale Osuský prohlašuje, že se nedají napravit nadávkami ani hrozbami. Chyby a nedostatky třeba najít, osvětliti světlem rozumu a přijít na to, proč se staly. Kdyby je chtěl potom někdo hájit proto, že z nich žije, tak třeba jít na něho bez ohledů a nestarat se o to, kdo to je. Za chyby nutno být nemilosrdně a každého, kdo za nimi stojí, a nestarat se o to, zda to je Čech anebo Slovák. Ale kdo chce kritizovat

a napravovat, zdůraznil Osuský, „musí veřejně dokumentovat, že má ruce a úmysly čisté. A ukazuje přímo do řad autonomistů, že ten, kdo chce napravovat, musí se chovat tak, aby ho nebylo možno podezírat, že tajně pracuje proti životu Slovenska. Kdo se mlčky chová k Jehličkovým nadávkám na Čechy a k vyhrůžkám Československé republiky, ten se nemůže divit, že je poctivými lidmi na Slovensku a v Čechách podezírán, že ve skutečnosti tajně pracuje proti životním zájmům Slovenska.“ Tohoto si hlinkovci povšimli, to se jim od Osuského nelíbilo. Ani to, že řekl, že někteří lékaři žijí z udržování a rozpiplávání nemocí. Takoví lékaři jsou zločinci. Jimi jsou i ti lidé, kteří z bídy lidu si učinili zaměstnání a povolání. J. Š.

Regres

Je kyselá jablko naší bytové politiky a nikomu se do něj nechce kousnout. V době, kdy jsme se nedovedli postarat, aby četní lidé vůbec bydleli lidským způsobem, aby lidé nebydleli v barákových koloniích, které jsou výsměchem vši bytové politiky, může se mnoho lidí smát spokojeně z oken svých vil: bydlí zadarmo, mají nájemníky a ke všemu tomu jim dopomohl stát. Stát pomáhal bohatým, aby měli ještě více. Namítne se, že radikální úprava regresu by postihla i mnoho chudých, i mnoho stavebních družstev, která se dobře a svědomitě starala o své členy. Je snad obtížné upravit otázku regresu tak, aby to nepostihlo sociálně slabé, aby však úprava spravedlivě postihla ty, kteří si prostě stavěli na státní útraty. Není to však nemožné. Snad lze lehce zjistit konkrétní případy zneužití státní podpory stavebního ruchu. Brzká úprava regresu by jistě pomohla státní pokladně a odstranila hodně nespokojenosti, vyplývající z toho, že chudák marně hledá levný byt a při tom chodí kolem krásných vil, které si bohatí postavili na státní útraty. Stát, který ukazoval tak štědrou ruku, je dnes povinen zkoumat, zda jeho štědrosti nebylo zneužito. V. G.

Jinde vzrůst automobilů, u nás úbytek!

Podivně musí na každého působit skutečnost, že počet automobilů v ČSR. stále klesá, zatím co v jiných státech, hlavně pak v Německu a Itálii, trvale stoupá. Na krizi se nelze odvolávat, protože Německo do nedávna prožívalo a ještě prožívá ostřejší krizi nežli my a přece se tam děje opak toho, co u nás. Ať je naše stanovisko k nynějšímu režimu v Německu jakékoli, nutno uznati, že Hitler správně ocenil význam motorového vozidla pro posílení národního bytí, stejně jako jej rozpoznal Mussolini. Není bez zajímavosti, že v těchto dvou zemích dostalo se motorismu největší podpory, jež způsobila, že v Německu stoupl za letošní pololetí počet osobních vozů o 75,5% proti stejné době za loňský rok, nákladních o 50,4%, t. j. úhrnem o 17.000 automobilů více než loni, a v Itálii od ledna do května počet osobních vozů o 133,6%, nákladních o 20%, tudíž o více než 6000 proti stejné době v r. 1932. Rovněž ve Francii a Anglii vzrostl značně počet vozů, kdežto u nás je úbytek osobních vozů o čtvrtinu, nákladních o dvě třetiny (za prvých 5 měsíců t. r. proti stejné době v r. 1932).

Německo ovšem zrušilo paušalovanou daň pro nové osobní vozy, avšak náš stát daň zvýšil, zdrazil směr atd., zkrátka zaujal vůči automobilismu stanovisko krajně nepřiznivě.

U malých osobních vozů činí sice daň pouze Kč 210.—, avšak třeba uvážit, že stát má z 1 kg lihosměsi Kč 1.14 různých přímých příjmů, takže v celoročním provozu jeví se pak i toto zdanlivě nevelké zatížení ve světle zcela jiném.

S jakou péčí se stará státní správa o rozvoj automobilismu, vidno z nedávného nařízení, kterým se dodavatelům státních drah oznamuje, že jen tehdy bude na ně vzat zřetel, budou-li dodávat pouze takovým odběratelům, kteří nepoužívají pro dovoz uhlí automobilů. Drahám se ovšem nepomohlo, a automobilismus se katastrofálně poškodil. Proč to všechno? Jestliže se již stala chyba, dalo by se očekávat, že se zjedná náprava. Bohužel myslíme u nás jinak. Byla by to pravděpodobně blamáž, kdyby se upustilo od nařízení, jež selhalo na celé čáře.

Příjmy silničního fondu za letošní pololetí poklesly as o 20 milionů Kč, třebaže byly zavedeny různé dávky a daně. Poněvadž však budeme rok od roku potřebovat větší částky na udržování silnic, dostane se za dosavadní situace silniční fond brzy do úzkých.

Všichni povolání činitelé měli by naopak propagovat motorismus všude mnohem intenzivněji. Již na školách mělo by se mu věnovat více pozornosti, neboť získá-li se mládež, získá se tím příští motorista. A jaká mládež, takový národ. Kdo

jednou poznal význam kola, motocyklu či automobilu pro svůj život, neopustí jej tak snadno. Všichni musíme mít zájem na tom, aby u nás co nejvíce lidí jezdilo, protože to znamená práci pro továrny a tudíž dělníky, pro obchody nové možnosti a pro stát daně. Život se prostě stává intenzivnější a celek bohatne. Konečně ani s vojenského hlediska nemůže být státu lhostejno, zda máme menší nebo větší počet motorových vozidel. (Viz nedávnou mobilizační přehlídku soukr. mot. vozidel v Německu.) Jest ovšem třeba dobré vůle a porozumění všech, jak státu, tak veřejných institucí, tisku, automobilových korporací. Průmysl snížil v posledním roce ceny automobilů podstatnou měrou, avšak provoz byl zdražen a tak se může průmysl snažit sebe více, aby umožnil při pokleslé kupní síle koupit vozů většímu počtu zákazníkům, jestliže jsou u vesla síly, které vykonávají větší tlak směrem dolů.

Naše automobilové továrny přesto ale nesmějí ustati v nejbližší budoucnosti v zlevňovací akci, nýbrž ze všech sil pokračovati ve zdárně započaté cestě. Ukáží tím znovu, že soukromý podnik dovede tvořit, zatím co státní zásahy více uškodí než pomohou.

A přece by státní pokladna získala více, kdyby podporovala rozvoj automobilismu, resp. motorismu vůbec. Chyba je ovšem i na tisku, který nepsal dost energicky proti poškozování automobilismu. Až na malé výjimky zmíní se denní listy o poklesu automobilů, avšak nikde nečteme energickou výzvu, aby byla odstraněna příčina. Aspoň opoziční tisk by měl neustále na věc upozorňovat, když si již redaktor koalického listu musí ukládati určitou rezervu. Naše automobilové korporace také nesmějí po prvním náporu skládati ruce v klín. Správně by měl být automobilový zákon nejen odvolán, nýbrž motorismu mělo by se dostat dalších výhod.

Minimální požadavek by byl na př., aby aspoň v zimních měsících nemusel majitel malého vozu platit vůbec žádné daně. Cena směsi by musela samozřejmě být snížena; buď by stát snížil své dávky, o nichž byla zmínka výše, aneb by aspoň vzal lihovarům zbytečně daně výsady. To by však patrně šlo nejobtížněji.

Máme přece ministerstvo obchodu, národní obrany, máme také strany, nesoucí ve štítu ochranu průmyslu, máme dále nezávislé politické listy, proč tedy to ticho? Nechceme přec jít dolů, když jiní jdou nahoru. Jest smutné, že národ tak mladý, který teprve nedávno nabyl své samostatnosti, nemá více porozumění pro své životní zájmy. Jest také s podivem, že u nás není dost energie, která by diktátu čelila silou argumentů, jež by přece měly být v demokratickém státě slyšeny.

Jedno jest jisto: má-li se v ČSR. automobil státi lidovým dopravním prostředkem, musí rozhodně nastati obrát v názírání povolaných politických činitelů. Či není snad nejdříve trapno, musíme-li u nás konstatovati, že měl pravdu Hitler, když při zahájení berlínského autosalonu prohlásil, že „lidská nedostatečnost klade motorismu neoprávněné překážky“? Tato výtka týká se bohužel v prvé řadě našeho státu.

V. Mertl.

Censurujte rozumněji!

Orgán Hlinkovy strany „Slovák“ už před nitranskými slavnostmi a od té doby je den co den konfiskován. Nedotýkali bychom se toho, kdybychom v tom neviděli i jisté bezpráví. Nedovedeme pochopit, proč se konfiskuje na př. věta: „Moja vlasť je Slovensko.“ Snad v souvislosti s ostatním konfiskovaným obsahem dávala smysl protizákonný, ale ani pak není důvodu k její konfiskaci. Je třeba vynechat to ostatní, ale samu tuto větu zkonfiskovat je nesmysl. A podobných příkladů je mnoho. Nemožno souhlasit ani s tím, jestliže se v „Slováku“ zkonfiskuje nějaký citát ze známých slovenských básní, vytvořených už v bývalém Uhersku a maďarskou censurou propuštěných. Toho všeho se agitace využije proti dnešnímu režimu v té neslychané demagogii hlinkovské. Proto je třeba, aby censor byl obezřetější. Nutno mít na mysli, že luďčtí redaktori a pisatelé píší tak úmyslně pro konfiskaci, aby se konfiskaci drždli ještě více rozvášněný národ. Kdyby neměli těchto úmyslů, předkládali by censorovi kartáčové výtisky a ne již hotové číslo „Slováka“.

Hlinka protestoval proti konfiskaci svých časopisů u p. ministra spravedlnosti. Bylo by dobře, kdyby pan ministr v zájmu spravedlnosti a uklidnění politické situace na Slovensku provedl revisi censury autonomistického tisku. J. Š.

Štvaní k vraždě

Nesčetné hanlivé dopisy, jež obdržel Theodor Lessing v roce 1925 v odpověď na svůj článek o Hindenburgovi v „Prager Tagblattu“ jakož i činnost tak zvaného „Kampfbundu“, v němž

„bojovali“ rektor a senát vysoké školy technické v Hannoveru pospolu s německými studenty a žurnalistickými šmoky proti Lessingovi — to vše vyvrcholilo o osm let později ve vraždu. Citujeme čtyři kulturní dokumenty z roku 1925:

„Židovi profesorovi Lessingovi,

Uveřejnil jste v nepřátelském, židovském „Prager Tagblattu“ z 25. dubna článek plný nejhrubších urážek našeho velikého polního maršálka Hindenburga a nadával jste zároveň nejsprostším způsobem na křesťanství. Prohlašuji tímto za svoji osobu jako katolík Váš článek za tak praprosťák, že tímto prohlašuji, že, dostanu-li Vás do svých rukou, budu Vás karabáčem tak dlouho mlátit, až se nepohnete.“

Heinrich Steinhäuser,
majitel továrny, Würzburg,
Sanderglacis 4.

„Styď se, Theodore,

A pozdravuj svoje tři posluchače, jejichž počet — až Německo zase jednou se stane pořádnou zemí — klesne na nulu. Najdeš-li někdy cyankali neb něco podobného, vezmi je klidně — žádný dobře smýšlející po tobě naříkati nebude.“

Hannovrák,
t. č. v Heringsdorfu.

„Panu profesorovi drovi Lessingovi, Hannover.

Jak se dovídám, uveřejnil jste v českých novinách potupný článek o Hindenburgovi. Patřilo by rozbítí Vám všechny kosti v těle.“

Lübeck, 19. V. 1925.

Otto Schirmer.

„Pan Lessing ve své mazanosti věří, že tam, kde rozhoduje studentstvo, by byla ještě vůbec jeho přítomnost možná. S tím nepočítá tento výtečník při své hanebné činnosti, že by mohl dostat nařezáno jako drzý uličník. Díval jsem se (když začal útok na Lessingovu posluchárnu) skleněnými dveřmi a poznal jsem na jeho obličej, kde tento muž jest ranitelný. Ví velmi dobře, když se naparuje svými tak zvanými duchovními zbraněmi, že se vždy najdou lidé, již mu dají jednomyslnou odpověď.“

Student Hermann Poehlmann,
v časopisu „Die freie deutsche Hochschule“.

Přinášely-li říšskoněmecké noviny po vraždě nenápadné noticky: „Neznámí pachatelé zastřelili...“ či „31 let starý dělník Max Eckert jest z činu krajně podezřelý...“, „Policie zatkla řidiče aut v podezření, že spáchal vraždu...“ — provádějí asi hru na schovávanou. Vždyť dr. Goebbels prohlásil 2. září, tedy dva dny po vražedném činu do norimberského vysílače: „Žid Lessing přirovnal Hindenburga k hromadnému vrahovi Haarmanovi.“ Toto vědomé zneuctění mrtvého jest oficiální tečkou oné vražedné štvance, jež začala citovanými dopisy a skončila lží dra Goebbelsa.

V říjnu 1925 napsal prof. Theodor Lessing v časopisu „Junge Menschen“:

„Jest možno, že mne nějaký fanatický ztřeštěnec zabije, jak zabili Rathenau a Hardena. Nuže, poprosím boha, by se to odehrálo rychle...“

Ač s tím počítám, že jednou musím opustit domov a znovu začít. Ale jest to opravdu domov? Jsou-li tito lidé němečtí lidé, co ztrácím na německých lidech? A lze-li to, jak se mnou jednájí, nazývatí německy, jak může býti pro mne čestným, hlásiti se Němcem?“

Věru, toto proroctví se krutě splnilo.

J. M.

Kdo podrývá důvěru ve strany?

Kritika je vítána politickými stranami velmi nevlídně; ti, kdo kritiku strany, jsou prohlašováni za povýšence, kteří nedovedou pochopit, že strany jsou plícemi, jimiž dýchá demokracie. Jsme přesvědčeni o nutnosti politických stran; ale jsme také přesvědčeni o tom, že naše strany z této nutnosti existence politických stran nemohou odvozovati, že je vše dobré, správné a nutné, co je v nich.

Ti, kdo brojí proti tomu, aby strany u nás byly kritikovány, by si jednou měli položit otázku, odkud kritikové berou důvody k svému přesvědčení, že to v našich stranách není v pořádku. Nuže: právě v listech stran, které se kritice stranictví tak brání. Nebuší denně tisk agrárníků a národních demokratů do socialistů, a nedokazuje, že socialisté neslouží děl-

nictvu? A nedokazuje socialistický tisk, že politika agrární stran neprosívá malým zemědělcům? Nekritisují se socialistické strany mezi sebou? Není to tisk koaličních stran, který vytýká poslancům a senátorům (té druhé strany), že při výkonu svého mandátu hledí si osobního prospěchu? Je to už u nás — bohužel — takové, že všechny tyto útoky nutno bráti cum grano salis. Československá žurnalistika — zase bohužel — si příliš osvojila heslo: slovo není sekýra. Někdy je těžko se vyznat, co je na věci pravdy a co přišla horká agitace. Strážlivý člověk počká, co s věcí bude. Ale nakvašení lidé jsou hned s úsudkem hotovi a tak vzniká to: všechno je zlodějna. Tu pramení nechuť k politické práci a únava z veřejného života; nelze však sváděti vše jen na zlou opo-
sici. Všimněte si toho, že komunistický, fašistický a hakenkreuzerský tisk hodně žije z toho, že otiskuje, co na sebe prozrazují a říkají koaliční strany. A zase: nelze vše to brát za bernou minci. Ale i když tato vzájemná obvinění koaličních stran prosíjeme velmi důkladně, abychom našli pravdu, a abychom nikomu nekřivdili, zůstane na dně více než dosti materiálu, svědčícího o tom, že v našich stranách je velký nepořádek, že naše strany táhnou za sebou chvost zájmů, lidí, starostí, intervencí atd., které poslání strany odporují. Se stranami děje se totéž, co s vlastenectvím a náboženstvím. Vlastenectví a náboženství bylo tak často poníženo na pláštík, zakrývající hmotné zájmy. Totéž se děje s myšlenkou, která je hybnou silou té či oné strany. O tom nás přesvědčují právě ty listy, které mentorsky odmítají kritiku stran a stranictví. Obvinují — ovšem ty druhé strany — z nejhoršího. My pak máme býti přesvědčeni, že v našem stranictví je vše v pořádku.

V. Gutwirt.

Cukr

Dvě zprávy se sešly v tisku: jedna o tom že se letos urodí mnoho cukrovky a že se neví, co s ní. A druhá: v českém pohraničí klesá spotřeba cukru a rozmáhá se pašování sacharinu z Německa a Rakouska. — Při tom leckde čteme — namnoze naivně psané — články o výživnosti cukru, články, které mají propagovat zvýšený konsum cukru. A laik si láme hlavu nad tím, že v zemi, která oplývá cukrem, se sladí sacharinem. Laik si láme hlavu nad tím, že v cizině je český cukr o hodně lacinější než u nás. Český inženýr a český dělník staví cukrovary až v Persii a ještě dále. Ale člověk české země si nemůže koupiti český cukr, protože je drahý. Cukerní průmysl přirozeně nemá o argumenty nouzi; ale otázka: proč je u nás cukr dražší než náš cukr exportovaný do ciziny je tak jednoduchá, že nebude tak brzy vyvrácena. Mluvílo se o úpravě cen, o kartelech atd. Ale cukerní průmysl šikovně vyvázl. Sedlák si stěžuje, že za cukrovku dostává málo. Cukrovarský dělník je špatně placen. Tarifní výhody, které dávají dráhy cukrovarskému průmyslu nejsou malé a snesly by pořádnou korekturu. Cukrovarství je u nás vyspělé; má řadu ústavů se zvucným jménem; a facit: drahý český cukr. A tak se vrací otázka: proč je u nás cukr tak drahý? Proč lidé raději sladí sacharinem? Proč lidé nezavazují ovoce? Proč šetří kostkou cukru? Cukrovarský průmysl se usmívá těmto otázkám. Svoje má v suchu a ví že není u nás mocí, která by ho donutila odpovídat.

V. G.

politika

Jiří Šujan:

Rozhovory se slovenským lidem

II.

Tradice a ženy jsou baštou ľudáků na dědinách.

Maďarská ľudová strana před převratem zakotvila na slovenském venkově jako nikde jinde na území bývalého Uherska. Pomáhali jí k tomu původně i sami slovenští politikové a kulturní činitelé. I někteří hlásisté (dr. Blaho) patřili mezi ně. Byla to strana opo-
siční a vzala si do programu i některé požadavky slovenské. Možno říci, že tato strana v pravém slova smyslu zrevolucionovala široké vrstvy slovenského lidu.

Vedúci jej ideou bola obrana katolicizmu proti liberálnemu i pokroku. Prievidzské okolie se svou skoro čistou katolíckou podstatou a národnou neuvědomělostí bylo předurčeno stát se nejludáčtější krajem celé uherské krajiny. Liberální strana vyvinula zde však tím krutější zápas proti lúdákům. Podle podání otců byla agitace před volbami na obou stranách opravdové běsnění. Do tohoto krutého zápasu neodvážila se slovenská národní strana, jejíž ústředí bylo v nedalekém Martině, ani zasáhnout. Neměla zde ani exponentů. Ludová strana pracovala prostřednictvím kněží a působila na panenský cit náboženský, liberální vládní strana zase mobilisovala do boje úřednický aparát, především notáře a slúžné, za hlasy platila a dávala všelijaké výhody. Kdo se odvážil vystoupit v obci za vládní stranu, byl proklet a za volební agitace mu hrozilo nebezpečí smrti a škoda na statku.

Na toto se po převratě navázalo. Ludová strana Hlinkova převzala tradici bývalé maďarské ludové strany, a v agrární straně vidí zase lid bývalou stranu liberální. Neliší se moc od sebe ani způsoby předválečných agitací, až na to, že lidi neopíjejí. Ludová strana hned po převratě postřehla, že nastala doba organizace. Viděla, že moci a vlivu kněží uniká mládež a mužové vůbec. Ženy, matky pokládala za nejúčinnější činitele konservatismu. Pomocí svých oddaných kněží rozprostřela tedy po slovenských obcích síť různých náboženských organizací žen. Na Prievidzsku je málo žen, které by nebyly organizovány, a jejich duše nebyla otravována nenávistí proti Čechům jako nevěrcům, kacířům, bludařům, kteří číhají na naše náboženství. V předstávách takové ženy Čech je zosobněný ďábel z horoucích pekel. A kdo hlasuje pro některou československou stranu, zapsal svou duši tomuto ďáblu. Kněží ženám zde organizovaným ukládají, že je jejich svatou povinností nepřipustit, aby jejich muži a děti hlasovali pro jinou stranu než ludovou. A jestliže se tak stane, budou za to pykat samy po smrti.

Mnohé z žen by se zde ani neorganizovaly; majíť některé, zvláště mladší, velmi daleko od naivních náboženských představ, jimiž straší faráři, ale nechtějí být horší těch nejhorlivějších, nechtějí, aby se na ně poukazovalo, že neudrží dost v rodině náboženství. Proto chtějí, aby jejich muži a děti setrvali v ludové straně a v protičeské nenávisti. Ano, u polovlažných na vesnicích je nejsilnější důvod, proč zůstávají při starém; co tomu řeknou ti druzí? Víme-li, jak jsou na slovenském venkově muži pod pantoflem, dovedeme si představit, že strana ludová prostřednictvím náboženských organizací žen má ještě dlouho na Slovensku zajištěnou svou existenci.

Ludáci, kteří čtou „Slováka“.

V obci Pravenec a na celém prievidzském okolie je však ještě mnoho mužů ze staré generace, kteří jsou v ludové straně a v protičeské nenávisti i bez vlivu a působení žen a jejich organizací. Jsou to ti, kteří se nevymanili z předpřevratové ludácké tradice, čtou ludácké časopisy, zvláště „Slováka“, a jsou tak zbaveni jakýchkoli schopností kriticky a samostatně myslet a vidět. Dovolíme si některé takové typy představit. Zachytil jsem je na cestě, jak šli na pole s kosami na ramenou. Jinak není možno teď s naším lidem mluvit; je ustavičně v práci, ve dne i v noci. Skoro ani nespí, jen když už vysílený klesne v chládku někde na poli anebo doma. To je život zdejšího lidu o žních.

Ovšem vybral jsem si z lúdáků ty nejohavnivější. Takovým je

Josef Hamíska,

asi 50letý, vysoký, tělesně málo zdatný muž. V kostele předříkává lidu modlitby. Jmenují ho proto farářem, ale mně se zdá být o mnoho horlivější a nábožnější než kterýkoli farář. Dal jsem mu otázku, co si myslí o Čechách?

„Vyžierajú nás, vykoristujú a chcú nás úplne vykántrit. Všade, všetko v štátnych službách majú obsadené. My nemáme nič, celkom nič.“

„Čo tedy s nimi robit?“

„Vyhnať, ta von; nech sú si doma, nech seba vyžierajú. Máme my dost už našich ľudí.“

„Ale všetci tak nerozmýšľame, pán Hamíska.“

„Veď to je chyba, to: že sme my Slováci nie všetci dost statoční ľudia. Zapredávajú sa nám. Oh, a ak to človeka bolí, keď vidí, že i ty mladý, náš nádejny, dobrý chlapec, si to urobil.“

„Hm, ako to môžete o mne hovoriť? Veď ma poznáte dobre, že sa neviem zapredať, a čože už mám, alebo myslíte, že niečo čakám za svoje čechoslováctvo? Ej, nemali by ste takto ubližovať. Veď ste človek tak hlboko nábožný. Mali byste sa zamysleť nad tým, čo píšete o mne v „Slováku“, keď ma tak dobre poznáte. Nie, vy všetkému hneď, čo tam píšete, veríte. Ale dost o tom, poveďte mi radšej, čo čakáme dobrého od autonomie pre seba, pre nás sedliakov, roľníkov, robotníkov?“

„Všetko. Budeme sa mať dobre, budeme spokojní.“

„Ako to myslíte? Prečo sa budeme mať dobre, prečo budeme spokojní?“

„Keď budeme mať našich ľudí v úradoch, keď si budeme sami dávať zákony, keď budeme mať všetko, čo majú teraz Česi u nás, akože by sme sa nemali lepšie a spokojnejšie?“

„A či viete o tom, že nedávno „Slovák“ sám napísal o tých slovenských pánoch, ktorým vy chcete pomôcť k väčšej moci, že sú horší, ako ti Česi?“

Mezi tím dohonil nás druhý horlivý lúdák

Josef Kmeť,

malý, čiperný, asi čtyřicetiletý, nejlepší sedlák v obci. Je podobně jako Hamíska nějakým funkcionářem ludácké místní organizace. Jsou spolu příbuzní, ale všichni předáci lúdáků v Pravenci jsou spolu příbuzní. Odjakživa drželi a dosud drží obec ve svých rukou. Jen přechodně a na krátkou dobu byl zde starostou někdo druhý, než člen této rozsáhlé rodiny. Člověk má dojem, když studuje a pozoruje, jak se tato rodina hlavně sňatky rozvětvovala a ve své moci nad obcí zajišťovala, že se tomu všemu hlavy této rodiny učily od domu habsburského. Ale to není na slovenském venkově zjev ojedinělý.

Chceme říci, že malý Kmeť vstoupil nám do řeči a odpověděl na naši poslední otázku přirozeně tak, jak to čte ve „Slováku“. On pravidelně čte „Slováka“, dovede lépe a pohotověji odpovědět na otázky v duchu ludáckém.

„Že sú Slováci horší? Pravdaže sú, lebo sa boja o svoj chlieb. Oni musia byť horší. No, najhorší sú tí, čo sa zapredajú, čo pomáhajú Čechom do mecha dúchat.“

„Ako vidím, vás už ten „Slovák“ až prevychoval, lebo ani sám neprišiel na takúto omluvu tej ľahostajnosti,

bezstarostnosti a panské povýšenosti naší inteligencie. „Slovák“ nehledá příčinu v Čechoch, čo sa týka tejto veci, on si spravodlivo priznal, že príčina je v nedostatku demokratičnosti našej inteligencie. Pravda, aby ste nemysleli, že ten „Slovák“ povzbudzuje túto inteligenciu k väčšiemu záujmu o nás sedliakov pre niečo iného než preto, že v tom vidí úžitok pánov. Ani nestojí „Slovák“ o to, aby sa páni o sedliakov zaujímali, im dobre robili na večnosť. V „Slováku“ chcú, aby sa demokratickejším chovaním pánov agitovalo za autonómiu a nič viac. Povieť vám doslova, čo napísali: „Ak táto práca (agitácia, záujem o ľud) donešie niekomu ovocie, bude to práve slovenská inteligencia, ktorá takýmto spôsobom (autonómiou) zaistí si aj politicky svoj mravný a právny nárok na každé miesto na Slovensku. E u d, t o j e d n e s p o l i t i c k á m o c“. Tedy preto má sa starať slovenská inteligencia o vás. Tu ani reči nie je o tom, aby sa tým pomohlo vám. Priatelia moji, pri vydobytí autonómie o vás sa nedbá. Len starému Hlinkovi začínate robiť pomaly už aj vy starosti. Povedal nedávno v Novom Meste, že keď by už vydobyl tú autonómiu, nevie, čo urobiť, ako vám pomôcť? Vidíte, Hlinka to sám nevie a vy ste si istí s tým, že vám bude lepšie, že budete spokojnejší. E, ste zavedení, slepi, neviete, kde idete a to všetci s Hlinkom spolu. Tiso hovorí, že v súdržnosti Slovákov je zlepšenie našich hospodárskych pomerov. To hovorí aj Rázus. Ale chcete ešte väčšiu súdržnosť, než ju vidíte na pr. v Amerike a kde inde, kde neznajú žiadnych nacionálnych bojov? A prečo tam je snáď ešte horšie ako u nás. Problém slovenský je o mnoho složitejší, než by viedla k riešeniu cesta nenávisťného nacionalizmu Slovákov proti Čechom. Ale vám je darmo o tom hovoriť, preto nejdem vás moc presviedčať. Najlepšie sa človek učí zo skúsenosti. Keby tak tá autonómia nebola, priatelia moji, pre štát nebezpečnou, keby nevedla k rozkladu štátu, najlepšie by bolo v okamžiku ju zaviesť, nech by ste sa presvedčili, či by bolo ozaj lepšie. Ale ako to už býva s masovými hnutiami, vy, vaši vodcovia po zlých skúsenostiach, zlom osvedčení autonómie, (a my, čo vieme do dôsledkov myslieť, vieme, že sa autonómia neosvedčí) nepovedia potom: vráťme sa tedy do pôvodného stavu, napravme chybu, autonómia bola omyl. Kdeže? Tým by sa sami odsúdili a ztratili by slávu a svoje politické remeslo. Povedia však: To je málo, to nestačí, to je nič, chceme viac. Česi nás úplne ožobráčili, chceme náhradu škôd, ktoré sme utrpeli (to už v Nár. Novinách ohlasujú) a treba nám je s nimi úplne sa rozlúčiť. A kde pôjdeme? Sami budeme?“

„To nie, to je nemožné“ — hovorí Hamíska.

„K Maďarom tedy sa pripojíme?“

„Ani slychu“ — odpovedal Kmet.

Ludák je tradice.

Rozhovoru začal naslouchat ďalší ľudák, ktorý nesl v ruce provazy a šel väzať žito. Je to

Ján Majzlan,

také asi téhož veku, čo Kmet. Majzlan je svätazkušený človek, byl již před válkou v Americe a za války v ruském zajetí. Jak se naň podíváte, vidíte, že je to duch hodně přemýšlivý a moc si pamatuje. Je to jeden z těch přivrženců ľudové strany, který nečte její časopisy a nečte snad vůbec nic jiného mimo kalendář a

modlitební knížku, kterou zajisté umí z paměti. Avšak čím méně čte některý z ľudáků na vesnici, tím je zdравější jeho úsudek. Nemá v sobě protičeské nenávisť, jeho ľudáctví je tradice a předsudek, že ty ostatní strany jsou všechny proti katolické víře.

„A bez viery — povídá — byť nemôžeme. Boh je. Hľa, ai tie hodiny majú svojho majstra, všetko pochodí od Boha. Tá roľnícka strana by sa mi na príklad pre všetko ľúbila, ale už to, že nedáva nič na farárov, to sa mi neľúbi. Farári sú boží zástupcovia na zemi. To raz darobnica byť proti farárom. Ten národ by sa pobil bez nich. Oni udržiavajú v nás Boha.“

„O tom je s vami, sváko, ťažko hovoriť,“ řekl jsem Majzlanovi, který je můj vzdálený příbuzný. „Ale proč by sme nemohli aj farárov kritizovať? A vidíte, to robia tie ostatné strany, kdežto ľudová strana, tá to nedopúšťa. Áno, o všetkom, aj o tej viere treba hovoriť a hlavne treba myslieť. Aby naša viera nebola taká slepá. Veriť z presvedčenia. To je vidíte, heslo toho nového sveta a farári vám hovoria, že sa vám tým odoberá viera. Práve také klamstvo je to, keď vám tá ľudová strana hlása, že Česi nás okrádajú a podobne.“

„A to ja už na to zase nič nedám. Však som poznal nejedného Čecha, ale to sú lepší ľudia ako Slováci. Tu by všetko bolo dobre, len tie dane, tie dane. A niet raz odiaľ platíť. Človek musí veľmi, veľmi špekulovať, aby sa zaokryl. Neni pomeru medzi cenou toho, čo takýto človek musí kúpiť a tým, čo môže predat. Nuž to je, čo nás morí. Volakedy tu bol celkom iný pomer.“

„Myslíte na staré predválečné časy a žiadali byste si, aby sa vrátili?“

„E, to zase nie. Chceme sa tak mať, ako vtedy, ale nechceme Maďarov. Bolo lepšie za Maďarov, ale som bol „büdös tót“. A Maďar je už taký, že bude vždy namyslený a takéhoto nebude považovať za nič. Hľa, spomínam si, bola polovačka. Sišli sa na nej všetci vyšší úradníci z celej župy. Keď sme potom obedovali, nuž čo sa stalo? My, pravda, my honci z obcí, teda Slováci, sedliaci, sme odpravili obed len tak jednoducho, ktorý mal kus chleba, ktorý aj slaniny kúštil. Oni, páni, pravda, si ujedali pečené kurence, upíjali víno, mizli cukroviny. Keď niektorý obhrýzol košťal, odhodil ho medzi nás a povedal: „Ne, бүдös tót!“ Ej, koľkí, čo sme boli mladší a sme rozumeli a vec chápali, koľkí sme zuby a päste zatali. To radšej budem hladovať, než znášať to poníženie, ktoré Slováci skusoval na každom kroku v živote. Maďar bol v krajine pán a my sme museli na neho robiť. A Maďar bol všade taký: málo robiť a dobrý plat mať, lenivý je Maďar ako voš. Hľa, aj v Amerike som to skúsil. Mali sme vedúceho Nemca, ale ten povedal, že on Maďara nechce v práci ani vidieť.“

„Ako myslíte, že by sa pomery zlepšili?“

„Rozmýšľam o tom niekedy. Ale si myslím, že by sa naša vláda, sám pán prezident mal tak na nás poďivať, aby sa presvedčil, čo nám je a že nemôžeme toľko tých daní platiť.“

„A čo myslíte o tej autonómii?“

„E, tomu ja nerozumiem, ale nechcem, aby sa náš štát pre autonómiu raz rozpadol, lebo to by viedlo len do Maďarska. Hlinka by si mal byť toho vedomý a ak ozaj tá autonómia je vec taká, to by mal s tým prestať.“

Mnoho je, ba možno říci většina ľudáků na vesnicích tohoto smýšlení. Jsou to uvědoměli Slováci ze starých časů a neotrávení nenávisťi protičeskou.

Franta Kocourek:

Mladí Francouzi o Třetí říši

Paříž v srpnu 1933.

VII.

Je Francie připravena?

Poměr velkého národa k jinému velkému národu je nepřehledně rozsáhlá, složitá a neustále pohyblivá skutečnost. Pokusili jsme se zachytit několik jejich tváří v rozhovorech, jejichž cena tkví v jejich nepřipravenosti a bezprostřednosti. Nešlo nám o zachycení vyčtených nebo naučených soudů, ani o ustálené teorie, kterými jsou vyzbrojeni veřejně vystupující profesionálové vůbec, politikové zvláště. Hleděl jsem docílit co nejživější a neupřímnější reakci na své otázky, sledující v hlavních rysech totéž, ale odbočující směrem zájmu nebo znalostí zpovídáných a přihlížející vědomě k detailům; ty nedávají jen osobní a místní barvu! Skrývají často podstatné znaky v nejčistší a také nejnázornější krystalisaci.

Závěry o poměru mladých Francouzů k novému Německu si utvořili čtenáři sami. Pokud jsem měl dojem, že nejsem příliš vzdálen pravdy a nervu otázky, nevyhýbal jsem se závěrům nebo perspektivám ani v průběhu článků. Není třeba opakovat je, ani v nejstručnější formě. Ale cítím potřebu vyjádřit v závěru jediný, nejsilnější dojem, to, co vystupovalo na povrch nejrůznějších rozhovorů, uveřejněných, i těch, k jejichž zpracování nedošlo. Dojem, který se prosíval řešetem hovorů a zůstal na dně:

Mladí Francouzi, od krajní levice přes střed ke krajní pravici, si ve své naprosté většině neuvědomují skutečné nebezpečí z Německa a proto mu budou těžko moci čelit. Vyjádřeno vojenskou terminologií, leví Francouzi nedostředují ke skutečným německým posicím, nerozeznávají správně jejich povahu a výzbroj, popírají existenci nebezpečí a jeho symptomy vysvětlují liberálními argumenty, při nichž se nerozpakují brát vinu na svá bedra. Velká jejich část v podstatě Německo obdivuje — a Třetí říši víc než Německo výmarské. Je to více méně přiznáváný obdiv k silnějším, k výboji vždy připravenému soupeři. Jak řekla germanistka Mimi Cohen správně: dopouštějí se stejné chyby, jako nacionalisté a šovinisté, ale naruby. A ti zprava, o nichž tu bude nakonec zmínka, německé posice přestřelují: nenávisť a pokřikem, který tolik kontrastuje s pochopením a věcnou argumentací levice, dělají vlastně službu propagandě Třetí říše, jako každá přehnaná, překreslená akce. A jen nepatrná menšina mladých Francouzů spojuje mužnou pevnost s jasnou analýsou německé povahy, s klidným pohledem, věcností. Všem Francouzům je na Němcích vedle obdivované životnosti, „dynamismu“, jak tomu říkají, nápadný „romantismus“ a „mystika“. Romantismus a mystika síly, rasy, války. Ale když s nimi hovoříte, zdá se vám, že si nejsou vědomi dosahu takové mystiky. Jako by jim scházel orgán, kterým by pochopili, že ten „dynamismus“ se prakticky projevuje hitlerovským „údernictvím“, a že ta „válečná mystika“ může brzo vést k novému konfliktu, který nepůjde řešit teoreticky.

Vzpomeňte si na to, co říkaly o týchž věcech ženy: nebyly přes svůj nezájem o politiku blíže pravdě než informovaní a ve formulaci sběhlí muži? Kdybyste srovnali mužskou a ženskou polovinu našich hovorů, musili byste uznat, že primitivní ideologická výzbroj nebránila mladým Francouzům říci o německém nebezpečí věty, které jste vyčkávali z úst mužů. Ne, nejsme pro pudové řešení. Ale instinkt není věc k zahození: mladé Francouzky ho nezapřely, mladým Francouzům, jak se zdá, většinou chybí, a nejvíc na levici.

Velká francouzská literatura o Německu pochází teprve z poslední doby, nezapomeňme na to, že hlubší zájem o zemi „dědičného nepřítel“ je poměrně velmi mladého data!

Rozšiřováním a prohlubováním znalostí o Německu se může mladým Francouzům a jejich zemi prokázat nejpositivnější služba. Cizinci se jí mohou účastnit s výsledkem někdy kladnějším než sami Francouzi, kteří, jak jsme v jednom z článků uvedli, „nemají buňky“ pro pochopení německé přirozenosti, a kteří proti německé mystice silné, vládnoucí rasy a války staví krásnou, ale v tomto případě problematickou mystiku ušlechtilosti a bratrského porozumění. Proč by neměl být svět jako jedna rodina? Ale i v docela obyčejné, nealegorické rodině jsou různí sourozenci — a s každým se musí zacházet jinak, podle jeho povahy. A na některého bratříčka se občas musí pořádně došlápnout, když chtějí v rodině mít pořádek! To je právě problém Německa: nic víc, ale také nic méně!

Architekt o Němcích z Říše a z Rakouska.

Sedíme s architektem, který vyslovil přání nebýt jmenován, v kavárně „Des Deux Magots“ na boulevardu St. Germain.

„Pokud jde o vaši republiku — říká se jí ve Francii „Republika profesorů“ — začíná mladý architekt, myslím, že se u vás dělala a patrně dosud dělá značná chyba. Po rozbití Rakouska se shodl váš stát s Jugoslavií a Rumunskem — a to je přirozené, protože když nejsou státy přímo sousedy, mohou být ještě přáteli. Ale zapomělo se na navázání užšího styku s národy, které s vámi dříve byly pod habsburskou dynastií, s Rakouskem a Maďarskem. Jsou to malé státy, pravda, ale nelze pominout jejich mravní vliv na Československo a celou střední Evropu. A není ještě pozdě, právě teď je nejvhodnější čas podat jim ruku.“

„Francie se dopustila v poměru k Německu stejné chyby, pokud jde o národ, o lidové vrstvy. Protože ty jsou stejně dobré v Německu jako v Rakousku nebo Maďarsku. Ale Francie, místo aby podporovala socialisty a pomohla jim tak udržet režim, socialisty potírala. A všechny levé živly by to ve Francii vítaly, všem by přišly vhod hospodářské styky s Rakouskem a Maďarskem. To by pomohlo. To by byla větší záruka míru, než co jiného. Proč by se nedohodlo demokratické Rakousko stejně dobře s Československem, jako se CSR. dohodla s jugoslávskou diktaturou a rumunským královstvím? Šlo by o dunajskou dohodu, v rámci plných národnostních záruk —“

Interviewovaný byl dvakrát v Německu, v Rakousku i v Československu. Všiml si především umění, ale také ostatních věcí:

„Videňáci, to jsou Germáni ovlivnění latinskou kulturou. Jsou na křižovatce Balkánu, Východu a Západu. Je na nich vidět mnoho slovanských vlivů. Všechny ty vlivy jim nevzaly germánství, ale jsou lehčí, ohebnější, volnější v myšlence. Jsou to Němci, kteří nejsou především nacionalisty a umějí žertovat. Když se přijede z Rakouska nebo Československa do Německa, cítí se hned větší rozdíl. Ze země, kde se najde individualismus intelektuální i materiální, přijdete do země, kde vládne kolektivistická disciplína ve všech směrech. Přijedete do Mnichova, Štuttgartu, uvidíte disciplínu v urbanismu. Setkáte se s něčím u nás neznámým: s rovnými ulicemi, světlými byty, čisté obchody mají příliš srovnané příhrádky, lidé chodí v předepsaném směru přirozeně, bez nucení... Němec je nasycen a přeplaven pocitem, že je Němec. A už to mu dává jistý chlad. Německá mládež — a poznal jsem ji ve všech vrstvách — dělá dojem temperamentu, šlechtnosti, štěstí, ale jakmile se dostanou mladí k nějakému postavení, upadají velmi rychle v chlad starých.“

Tady se rozhovořil architekt a malíř o své oblasti, odkud přešel k politice: „V Německu je mnoho krásných věcí. Mají rádi přírodu, umění... ale mám dojem, že všechny věci kultivují vědeckým způsobem. Všechno, co myslí nebo dělájí, je přesné, analytické až do nejmenší podrobnosti. Proto všechna jejich intelektuální i praktická díla přesahují poněkud míru: my v tom cítíme přílišnou uváženost a propočítanost: jejich opery, sochařství, malířství, literatura... Přesto se mi zdá, že právě analytický a vědecký duch jim umožnil práce sloužící všem, ve spojení s houževnatostí: urbanism, dělnické kolonie, organisace, věci méně možné v latinských zemích. Vedle chyb mají přednosti, které ještě nejsou dost oceněny... Jsou houževnatí, solidní, inteligentní, nesmíme je dávat do druhé řady národů. Mají právo žít na slunci jako ostatní, stouž silou a intelektem, který je jim vlastní, s možností stejného vlivu, pokud se neobrací směrem Evropě a světu nevídaným. Mají právo žít jako ostatní národy, ale stejně jako ostatní národy nemají právo požadovat vliv silnější a svrchovanější než ostatní. Ne dirigovat nebo povyšovat se na šéfy: Deutschland über alles. Bylo by si přát, aby ve Spojených státech evropských, jak je propaguje Coudenhove-Callergi, obsadilo Německo místo, které mu právem náleží. Aby bylo posluženo jeho zájmům, jako zájmům ostatních, toužících skutečně po míru.“

Poválečný vývoj Německa?

„Měl jsem velkou důvěru v jeho mírový vývoj. V Německu bylo po válce velké pacifistické hnutí. Ale vítězné země neuměly podepřít mírumilovné a demokratické živly v Říši. Především nechtěly: bylo to proti jejich zájmům, přesněji řečeno proti zájmům pravých vlád. Lid, který se za ně stavěl, na sebe musel vzít všechny povinnosti: inflaci, přirozené následky války, nezaměstnanost, nedostatek výživy, bídu. Kdo se tehdy zdvihl jako prorok a kdo uměl slibovat, zvítězil velmi snadno. Začal gesty, často násilnými a to bylo účinné, zvláště pro národ ve slepé uličce. Ale přesto by se mohli lidé, kteří přispěli k současné situaci, stejně dobře vrátit k normální situaci, jen kdyby se situace mohla změnit normálním způsobem!“

Hitler?

„Je Hitlerem, protože mu to umožnila současná situace. Kdyby byla situace jako před světovou válkou, Hitler by nebyl nic jiného než komický typ. A jeho jediný úspěch by byl úspěch v humoristických časopisech. Situace vytvořila člověka a ne naopak. Příklady časté v dějinách: diktátor, muž pevné ruky, se objevuje na scéně po velkých převratech, v období bídy. Nevěřím mnoho v nadání, sílu a intelekt Hitlera. Mám dojem, že mu jeho okolí přerostlo přes hlavu. Teď už pro ně není nic než prapor strany. Šéfem už není.“

Versailleská smlouva?

„Velká hloupost: protože byla sepsána v době, kdy bolesti a nenávisti byly ještě příliš živé. Nebyl odstup. Jsou to skutky, kterých se potom lituje — když vztek přejde. Vedle mnoha logických a správných bodů je v té smlouvě hromada nesrovnalostí. Smlouva redigovaná tímto způsobem neměla nikdy dlouhé trvání: příklad, který se v dějinách vrací. Nikdy nebyl mír „definitivně zajištěn“. Bohužel revise těchto smluv dnes, tváří v tvář novému Německu jmenovitě, by se zdála ústupkem před Německem. Proto nepůjde měnit je hned. Revise se měla uskutečnit dřív, teď musíme počkat, až se poměry v Německu ustálí.“

A válka?

„Na neštěstí,“ odpovídá architekt, „pokud budou lidé na zemi, budou berani. A dokud budou nad lidmi vládnout nepoctiví lidé, bez skrupulí, budou války. Války se rodí z indi-

viduálních důvodů, které se podle potřeby mění ve „vlastenecké zájmy“. A v každém člověku je dávka nacionalismu, postačující k tomu, aby se podřídil. Jeden filosof řekl, že i když chcete žít v míru sám pro sebe, nemůžete, protože závisíte na dobré vůli souseda. V dnešní době všechny státy, ať chtějí nebo nechtějí, závisí na druhých státech. Právě neznalost této skutečnosti a sobecké přání žít pro sebe, tvoří nenávist k sousednímu národu a tím — válku. Jediný léčivý prostředek je výměna názorů intelektuálních, hospodářských, i výměna citová.“

A v případě nové války?

„Půjdou do ní zase všichni, bez rozdílu politické příslušnosti. Ve Francii je naprosto nemožná útočná válka: národ by se ústy svých představitelů ohradil proti ofensivní válce a její nespravedlnosti. Kdyby ale byla naopak Francie napadena a byla by nucena se hájit, šli by do války všichni Francouzi, od posledního k prvnímu.“

Interview v táboře nad Oise.

Vlak letí francouzským tempem rozlehlými lesy. Teď vystoupíme: jsme v Chantilly. Odtamtud kus autem a z jedné osady kus pěšky: byla už tma, když jsem přišel přes ohromné pšeničné pole k dostaveníčku na kolektivní interview: pod skupinou stromů, v náručí pískovcové rokliny hořel táborák v blízkosti dvou stanů a velké jeskyně. Kolem ohně patnáct mládenců a sedm panen. Kdosi brnkal na kytaru a ostatní zpívali písně jakoby trampské. Díval jsem se na ně skryt lesíkem nad roklí a zdálo se mi, že tam hluboko dole se nevalí Oise, ale Sázava.

Nečekali mě tak pozdě z Paříže a byli skautsko-trampsky nadšeni, že jsem je tak daleko dobře skryté vyčenichal. Vzali mě mezi sebe k táboráku a zpívali dál. Váhání ve volbě dalšího repertoáru zpěvu jsem využil k navázání hovoru o známé vám už otázce. Byl to manévr předem domluvený s vůdcem této skupiny, patřící do organisace „Equipes sociales“. Byla to skupina z pařížského předměstí Belleville, kde došlo v roce 1873 k masakru komunardů. Scházejí se ti hoši ve své klubovně jednou týdně, aby se naučili v hovoru se zkušenějšími to, co nevědí. Je to elita dělníků, kteří chtějí vědět, co je nového, co se děje. Na soboty a neděle jezdí do různých podniků nebo na camping, jemuž ve Francii rozumí teprve velmi málo sportovců. Není to nějaká politicky vyhraněná organisace, jsou tu mladí lidé politicky i nábožensky velmi rozdílní: jsou to dělníci a zaměstnanci sjednocení v „équipes“ jen na podkladě přátelství a kultury. Několik dívek, které s sebou vzali, to je odvážná moderna na francouzské poměry.

„Německo! Allemagne!“ zaznělo nad ohněm z několika úst. Chlapci přemýšlejí v tichosti. Allemagne...

„Copak, tam to jde dobře, v Německu,“ říká vysoký zrzek. „Francie, ta nemá toho ducha, Francouz nesedne tak lehce na lep jako Němec! Je mravně vyvinutější. Ne, tady by to nebylo možné.“

„Ale s těmi židy zatočili!“ praví jakýsi hlas.

„To bylo především pro peníze!“

„Ba ne, tady šlo o práci —“

„— Ne, to je otázka rasy a masy.“

Zrzek říká:

„Židé byli jednou překážkou ve zvládnutí masy. Žid je internacionál, ale vždycky především žid.“

Mládenci v rudém svetru se zapálily od diskuse oči:

„Žid se nemůže nikdy vtělit do jiného národa.“

„Ale je mnoho židů, které už nerozeznáš! A příchod nových židů do Francie, třebaš z Německa, by tu mohl znovu vzbudit antisemitismus!“

Jste proto, aby se podporovala ve Francii akce pro Židy? ptám se. To už se mládenci začali přít, i mohl jsem vytasit blok a zaznamenávat.

Mladý Picard prohlašuje:

„Ano, jsem pro podporu židovské akce!“

Jiný hlas:

„Myslím, že se s tím dělalo mnoho hluku.“

Onehdy jim v bellevilleské „équipe“ uspořádal nějaký znalec přednášku o Německu. Richard v brýlích, atletický hoch, který vypadá mnohem víc jako typický, řádně vytrénovaný Němec, než Francouz, poznamenává:

„Po tom, co nám přednášec vyložil, jsem byl překvapen: to nebylo tak, jak jsem si Německo představoval. Už to, co oni rozumějí slovem „národní socialista“, je něco docela jiného! Změnilo to mé mínění o Německu: k lepšímu. Odhalilo mi to obzory, o kterých jsem neměl potuchy. Začíná se mi zdát, že je pro Německo moc dobré, co udělal Hitler. Byl mi dřív nesympatický. Ale když mi to přednášec vyložil, potřebu víry v rasu, potřebu dynamismu, změnil jsem své mínění, jako svědek . . . A Němci mě už neodstrašují.“

A versailleská smlouva, mládenci?

„Není možno změnit ji!“ volá jeden.

„Na versailleskou smlouvu kašleme!“ volá jiný.

„Jsem zastáncem revise smluv, ale na obou stranách,“ prohlašuje muž v rudém svetru a blíží se útočně k ohni.

Richard, atlet v brýlích, praví:

„Byla vnucena, pravda. Ale je lepší zachovat ji, než měnit. Teď všechno, co by přišlo na její místo, by bylo horší. Co by se udělalo? Teď jde jen o ideologii versailleské smlouvy. Pro Německo je to otázka národní víry.“

„My na to kašleme!“ ozývá se hlas zbojníka od rokle. Ohlížím se po přírodním muži. Dívky mlčí, ale poslouchají a hlavně pozorují. Nad námi se válí zář táboráku a vysoko daleko stojí jasné hvězdy na nebi bez lunny.

„Potlačíme-li versailleskou smlouvu, budou nám Němci blíž? Nebudou. Nezměníte mentalitu Němce.“

„Versailleská smlouva, to znamená: nemám důvěru.“

„Kašlu na politiku!“ volá vytrvalec zpovzdáli, ale energicky.

„Je to záruka po vojenské stránce!“

„Mě politika znechucuje,“ říká tichý dlouhán, který dosud mlčel, ale živil plameny novými větvi. „Nic se nedá dělat. bude to vždycky stejné. Lidé budou vždycky stejní. A zvlášť mezi jistými zeměmi se to nezmění, jako mezi Francií a Německem!“

Za chvíli, když větve chytly, dodává: „To nejde smlouvaní a podobnými komediemi: lidé se musí sblížit jiným způsobem, vyměňovat si myšlenky, poznávat se, bez politiky!“

„Jak to myslíš?“ ptá se ho zrzek.

„On myslí sblížení lidí bez deformace skrze prostředníky jako jsou novináři a politikové,“ říká kdosi, když dlouhán neodpovídá.

„Ano, protože v tyhle ty věci, jako jsou noviny a parlament, v ty věci už my nemáme důvěru!“

Richard se připojuje: „To je pravda, nemůžeme už věřit konferencím a podobným institucím!“

„Celý svět ví, že konference jsou k ničemu!“

A jiný hlas, těsně vedle mne, říká bez důrazu: „Není možné, aby se Francouzi domluvili s Němci! A budete-li mluvit s Němci, znechutíte se . . . Němci jsou massa: domluva jednotlivce s jednotlivcem, to nejde, to je nesmysl. A konec konců, my jsme také massa. Jsme dvě massy: je možno jenom se trpět, snášet. Když mají Němci někoho nad sebou, jsou milí, individuálně. Ale v masse jsou nesnesitelní . . .“

„Je třeba potlačit smlouvy!“

„Územní otázky, s tím se nesmí hýbat. A když se s tím jednou začne hýbat . . .“

„Kašlu na mírové smlouvy!“ křičí vytrvalec. „Ostatně, kdo z vás opravdu ví, co je v té mírové smlouvě?“

„Je to hloupé, neotravujme se s tím!“

A což takhle nová válčička, mládenci?

„Vykašlal bych se na to,“ říká muž v rudém svetru.

Vtom ke mně přiskočil zrzek, chytil mi ruku s perem a povídá naléhavě: „Ne, nepište to, on to nemyslí vážně!“

A jiný: „V případě dobovačné války, i kdyby šlo o hájení Československa, nebo Polska, bychom se na válku dívali špatně.“

„Ale v případě obranné války by šli všichni, jak jsme tady!“

„Kašlu na válku!“ praví s veškerou upřímností přírodní muž.

„Já bych šel, protože jsem nucen. Vnitřně by to bylo proti mému svědomí, ale šel bych. Říkají někteří, že by přešli hranice, . . . ale tomu nevěřím.“ To promluvil dlouhán-topič.

„Ano,“ říká Richard, „já taky tak: vnitřně jsem proti válce, prakticky bych šel.“

„Pro sedláka by to byla otázka lupiče,“ říká kdosi ve stínu.

„Jít nebo nejít do války? to přece vůbec není otázka,“ povídá zrzek.

„To víš, bylo by to pěkné překvapení . . . Nevím, co bychom dělali . . .“

Hluboko pod strání, pod hvězdným nebem se leskne mírně zahnutý tok řeky Oise. Běží k osadě Saint Leu-d'Esserant, kde zbyl po opatství benediktnů z Cluny obrovský chrám plný vrabců, kterým se tam dobře bydlí. Na návsi té obce jsem příštího jitra našel mezi jmény místních obětí světové války na mramorovém pomníku také jméno Alfred Hus.

V e r u s :

Stříbrného liga na pražské radnici

Po obecních volbách v roce 1931 vtáhla liga velice hlučně na pražskou radnici. Při volbách získala přes 50.000 hlasů a 11 ze 100 členů ústředního městského zastupitelstva, dále 3 z 28 členů městské rady. Podle počtu hlasů i zvolených zástupců mohla liga státi se na radnici důležitým činitelem již z toho důvodu, že počet zástupců stran socialistických a občanských jest přibližně stejný a mohla liga při své poměrné početnosti při rozhodování důležitých otázek státi se velice důležitou. Povzbuzení byvše číselným výsledkem voleb, zahájili zástupci ligy ihned po volbách přípravy, aby získali funkci náměstka primátora. Vešli v jednání o spojení s tak zv. malými stranami, zejména se živnostníky, lidovci, Němci a židy, avšak liga právem nevbuzovala u těchto stran mnoho nadšení ani důvěry. Lidovci i živnostníci rovněž usilovali o získání funkce náměstka, které za pomoci radničního souručenství skutečně dosáhli, kdežto liga vyšla na prázdno, čehož není třeba nijak litovat.

Liga vedla volební zápas ve znamení zdánlivého boje proti vázaným kandidátním listinám a proti hospodářství politických stran, což za voleb její mluvčí i tisk často zdůrazňovali. Brzy se však ukázalo, že liga to s bojem proti vázaným kandidátním listinám nemyslí příliš vážně, že ho používá před veřejností pouze jako líbivého agitačního hesla. Ačkoli liga před volbami okázale zdůrazňovala svůj odpor proti politickým stranám, sama brzy převzala ve zhoršeném vydání jejich metody i způsoby, což působilo tím směšněji, protože

na volební heslo boje proti politickým stranám dalo se ještě nachytati mnoho voličů.

Dnešní hospodářské poměry a některé výstřelky politického stranictví jsou pro opoziční činnost velice vhodné. Stejně jako komunisté nedovedli však ani ligisté využití této situace k věcné a opravdové opozici. Zástupci ligy opětovně prohlašovali, že liga je státotvornou opozicí, čímž chtěli vzbudit dojem, že mají potřebné porozumění pro skutečné potřeby státu i obce pražské, a že jsou v opozici jaksi z donucení pouze proto, že se jim neumožňuje dostatečný vliv na obecní hospodářství. Při tom není liga ani státotvornou, ani opoziční stranou; snaží se hlavně o to, aby demagogickým vystupováním a sensačním tiskem vzbudila ve veřejnosti dojem, že usiluje o nápravu, nebo dokonce očistu v obecním hospodářství, čemuž však nikdo neuvěří, kdo zná její ráz a mravní podstatu. Zástupci ligy hlasovali s komunisty proti obecnímu rozpočtu, při jeho projednávání pronesli mnoho planých řečí, jež byly po nejdříve sepsány od některých magistrátních úředníků, kteří od ligy očekávali splnění svých osobních tužeb. Obecní volební řád zaručuje každé straně poměrné zastoupení v komisích, správních i dozorčích radách, takže i t. zv. opoziční strany mají dosti možnosti k zasahování do obecních záležitostí a opozičnost ligistů a komunistů má pouze ten účel, aby jim umožnila nemístnou a lacinou demagogii, která jest ovšem mnohem snadnější, nežli opravdová a odpovědná pozitivní práce. Jakmile se někde objevila nespokojenost ať odůvodněná, nebo uměle vyvolaná, dostavili se pravidelně ligisté společně s komunisty mezi nespokojence a počali je nespokojeně popouzetí proti obci bez ohledu na to, že tím poškozovali obecní zájmy a porušovali svoje zákonné povinnosti jako zástupci obce. Stěžovali-li si obecní nájemníci na vysoké činže, vybízeli je ligisté i komunisté, aby přestali obci platit nájemné. Podobným způsobem popouzelí společně s komunisty proti obci trhovce v novostavbě na Žižkově, a také při jiných příležitostech. Při hlasování o obecním rozpočtu i náležitých obecních potřebách objevuje se na radnici téměř pravidelně společenství komunistů s ligisty, ať úmyslné nebo bezděčné, vyplývající však z bezradnosti a neschopnosti; tyto obě strany, ideově protichůdné, ale oklikou velmi blízké, hlasují často solidárně též při projednávání různých demonstračních a agitačních návrhů, o které zejména u komunistů není nikdy nouze.

Ligisté často zdůrazňovali před volbami i po nich, že jsou proti prodejm obecních pozemků politickým činitelům. Při tom však nedávno byl odhlasován prodej pozemku na stavbu vily jednomu z radničních ligistů, který již z dřívější doby má jednu vilu. Ligisté vytýkali radničním stranám, že zadávají obecní dodávky podle politického klíče. Při tom si zřídili sami stavební družstvo, jejich zástupci vymáhali urputně pro toto družstvo úvěry v obecních finančních ústavech. Pro toto družstvo byla v městské radě odhlasována kanalizace v době, kdy pro jiné stavebníky na stavbu kanalizace nebylo peněz. Při tom domáhali se ligisté toho, aby kanalizační práce byly zadány značně dražšímu referentu pouze proto, že je příslušníkem ligistické strany. Krejčovské družstvo, jehož je ředitelem ligistický člen městské rady, obdrželo obecní dodávky pro Masarykovy domovy, pro elektrické podniky a j. pouze následkem politického vlivu, nikoli proto, že by bylo levnější nebo lepší nežli jiná družstva. Také při zadávání jiných dodávek, na př. při koupi knih, zadávání vazeb a kancelářských potřeb, pronajímání obecních bytů,

rozdělování subvencí, i při všech podobných záležitostech dovedou ligisté náležitým způsobem pamatovati na sebe. Velmi rychle se přizpůsobili radničním poměrům. Při tom ligistický tisk píše často o důležitých obecních záležitostech nevěcným způsobem, i v případech, kde je to veřejnému zájmu ke škodě. Když na př. ligisté z agitačních důvodů soustředili svoji nevěcnou a sensační agitaci proti správě nemocnice na Bulovce, přinášel jejich tisk často tendenční a křiklavé zprávy, jejichž účelem bylo hlavně rozjitřiti nemocné a veřejnost, a popouzetí je proti správě obce. Když se jednalo o zadání hubení krysu, přinášel ligistický tisk po delší dobu podobné zprávy; ligisté po několik měsíců zdržovali celé jednání, podali proti příslušnému usnesení městské rady stížnost, a na konec se ukázalo, že za těmito domnělými výtkami stojí jeden z oferentů. Podobné pozadí zdánlivé opozice ligistů se objevilo též při kritice krejčovských dodávek pro elektrické podniky. Od doby, kdy také při zadávání dodávek bylo pamatováno na ligistické krejčovské družstvo, se další výtky již neobjevily. Těmito zjevy si možno vysvětliti, že zdánlivá opozice ligistů na radnici se brzy stala méně hlučnou a téměř utichla, a že rovněž umkl i sensační způsob psaní orgánů Stříbrného o obecních záležitostech. Ligisté nejsou schopni opravdové opozice, jde jim hlavně a pouze o tendenční agitaci, která nemůže působiti dojmem věcnosti ani opravdovosti. Je to příznačné nejen pro ligisty samotné, nýbrž i pro činitele, kteří jim umožnili podobnou činnost ve správě obce. Vstup ligistů na pražskou radnici neznamená krok k povznesení obecního hospodářství. Voličové, kteří vyslali 11 ligistů na radnici, již se mohli dostatečně přesvědčiti, že je škoda hlasů, odevzdaných pro stranu Stříbrného.

B. Müller:

Pokusili jsme se vytvořit legendu

Jak to vlastně s tím Pribinou bylo?

Vraceti se o 1100 let nazpět a zkoumati tehdejší děje, jest práce velmi těžká. Vizme jen historiky: nemajíce dostatečných dokladů z oněch dob, vyslovují jen opatrné domněnky, jsou samá „snad“ a „asi“ — a my jejich opatrnost chápeme. Před 1100 lety nebylo ještě tak důkladných administrativních opatření, abychom každý akt měli zanesený, a nebylo ani novin, které by nám o každé události více méně přesně referovaly. Psaní bylo uměním velmi vzácným a kdo ví, kolik pravd se zamíchalo s nepravdami i do těchto písemností. Temné jsou ty doby, a není mnoho nadějí, že bychom se poctivou a plnou pravdu kdy dověděli. Musela by to snad býti jen geniální intuice básnická, která na podkladě sporých zpráv by dovedla vykouzlit jakžtakž přijatelný obraz oněch dob, anebo činnost jasnovidcká, která by se ponořila ve svém podvědomí do oněch časů.

Ony temné a nejasné doby však jsou nejurodnější půdou pro tvoření legend. Je už tak v povaze člověka, že vymýšlí si mnohem krásnější věci v minulosti než v přítomnosti a to snad jen proto, aby unikl ze spousty starostí a běd dneška. Je v tom kus romantismu: všichni věříme, že naši předci žili lépe, spokojeněji a plněji než my, nehodní jejich potomci, a že byli nositeli ideálů, které my jim tak ochotně imputujeme. Snažíme se vždy o to, abychom je ozářili svatozáří, ba

i vážní dějepisci propadají této všeobecné psychose a snaží se jim vnutiti i politické koncepce, kterých asi nikdy neměli. Ale — takoví už jsme a, jak to napsal kdesi Anatol France — lid velmi ochotně věří legendám, kdežto pravda se mu pro svůj chlad nikdy nelíbí. Proto také vášnivců pravdy a vyznavačů této nelaskavé bohyně je málo, a běda jim, odváží-li se strhnouti roušku s legend.

Ale tvořiti nové legendy v dnešních časech je práce nevděčná. To ještě tak roku 1896 dovedli si Maďari vytvořiti legendu o 1000leté říši uherské. Tam to šlo ovšem podle rozkazu: utvoří se legenda, stát ji sankcionuje, věda se dá do jejích služeb, vše ostatní se popře — a legenda byla utvořena na komando. Dnes lidé jsou neuctiví i v těchto věcech a proto tvoření nových legend dá dosti práce a někdy se to ani nepodaří.

Nepodařilo se to ani nám s tou Nitrou a jejím knížetem Pribinou.

J a k ý b y l ?

Ale věc zase není tak jednoduchá, jakou by se zdála býti. Už před několika lety začalo se z okolí Nitry hovořiti o tom, že by bylo záhodno oslaviti 1100letou památku založení prvního křesťanského chrámu na Slovensku. Začínalo proskakovati jméno Pribinovo, propaganda se stupňovala, až se konečně utvářilo přesvědčení, že tuto událost nutno oslaviti velkolepě. Proč, zač — to se dobře nevědělo. Nikdo poctivě nezkoumal děje, odehravši se začátkem IX. století, nikdo si dobře nevšiml onoho Pribiny. S jeho jménem je spojeno založení prvního křesťanského chrámu na Slovensku, a to mělo stačiti. Nikdo se mnoho nestaral o mravní a politické kvality muže, který měl býti oslavován — ono ostatně o tuto stránku věci ani nešlo. Všimněme si jen, že šlo vždy o oslavu památky založení prvního křesťanského chrámu na Slovensku, nikoliv o osobu knížete Pribiny. O něm i katolíci měli svůj neslušný úsudek. Nepomohlo mu ani to, že založil první křesťanský kostel na Slovensku. Byl totiž pohanem, pohanem byl i v době, kdy kostel zakládal, a teprve později na radu svých franckých přátel se dal pokřtiti. Jestliže tedy při tvoření nové legendy nešlo o Pribinu, muselo jíti o něco jiného, a to o založení onoho křesťanského chrámu. Bylo tedy nutno oslaviti nikoliv tohoto knížete, ale to, co vykonal ani ne tak pro svůj lid, ale pro církev. Tedy: šlo o církevní slavnosti, nikoliv o slavnosti národní. Národní rámeček tomu byl dán jen z důvodů formálních.

Proč vláda dala svůj protektorát oslavám, které jen těžko mohly míti celostátní ráz a československou podstatu? Nestačil snad sv. Václav? A nestačili ani Cyril a Method? To přece byli lidé, kteří aspoň něco rozumného provedli, to jest hlásali novou víru lidu slovenskému jazykem slovanským a ne, jak tomu bylo u Pribiny, jazykem franckým? Pribina totiž, můžeme-li z nemnohých pevných bodů co zkonstruovati, byl v obchodním poměru s franckými obchodníky a těm postavil kostelík, aby se jim zavděčil a si je získal. Bylo v tomto činu kus politiky: Pribina sám zůstal pohanem, ale těmto obchodníkům udělal koncesi, na které pravděpodobně chtěl vydělati. Kus obratného politika v něm tedy bylo a dokonce politika, který se snažil vyraziti svému moravskému sousedovi Mojmirovi moc z ruky a taktisoval s franckým panovníkem Ludvíkem. Ten, jelikož rychleji pochopil význam rozdvojeného kmene slovanského, který tehdy sídlil někde na území Moravy a západního Slovenska, rovněž

taktisoval s Pribinou, který neměl, jak se zdá, žádné slovanské politické koncepce. Neměli ji tehdy ovšem ani jiní. Tito gentlemani IX. století sotva znali naše pojmy o národě, státu, národnosti. Žili, jak se dalo, a časem se mezi sebou rvali. Že my na nich dnes, po 1100 letech chceme, aby byli politickými genii s velikými koncepcemi, za to oni nemohou. Oni byli dětmi své doby, neurvalé, násilnické, barbarské, kde politické rozepře se vyřizovaly vypícháváním očí a zabíjením.

Legend a s e n e p o d a ř i l a .

Z takovéto skutečnosti ovšem jen těžko se dala vykonstruovati československá legenda. Jediné, co na tomto historickém dění bylo jistého, bylo založení onoho křesťanského kostela — tedy se z toho dala vykonstruovati oslava církevní, nikoliv politická. A přece se z toho měla udělati oslava celonárodní s ideou československé jednoty.

Nešlo to. Ale šlo z toho udělati to, co jsme již řekli: uspořádati jednak velkou církevní slavnost za asistence vlády a jednak politickou agitaci také za asistence vlády. Účast biskupů a arcibiskupů svědčila o prvním, účast slovenské strany ľudové o druhém. Těmto dvěma složkám se podařilo, co chtěly. Vláda se poklonila církvi — snad za to, že před lety podráždila církev okázalými oslavami památky Husovy —, na druhé straně vláda vyslechla Hlinku a dostávala od něho slovo ke svým projevům, které — povězme si to naplno — za oněch okolností v Nitře působily trochu trapně. Nepouštějme se do mravního rozboru Hlinkova počínu: skutečnost jest, že zemský prezident slovenský a s ním potom ani vláda nevěděli, jaká nálada na Slovensku pro tyto slavnosti byla udělána, a že tato vláda dobromyslně a hodně lehkomyšlně naletěla na informace administrativy, která tentokráte byla ve psí.

S t a r e j m e s e v í c e o s t o l e t í d v a c á t é .

Jak slavnost dopadla, už víme. Psalo se o tom tolik, že by bylo zbytečno nositi sovy do Athén.

Jak bude onen případ vyřízen, nevíme. Poučení, na něž nesmíme zapomenouti, jest to, že církvi se podařilo, co chtěla, a slovenské straně ľudové rovněž. Že se podařilo oslavovati muže, který se brzy stane nositelem separatistické ideje. Ukázalo se také, že tvořiti legendy z tak matných záležitostí, jako bylo IX. století, se nevyplácí tam, kde se legendy tvořiti nedovedou. A konečně: o Slovensku dnešním se toho u nás ví velmi málo. Nechci býti ironickým, abych řekl, že se toho dnes ví asi tolik, jako o IX. století — ale skutečnosti, které se odehrály v Nitře o tom trochu svědčí. Jestli dnes se na Slovensko a jeho lid vrhají všelijaká slova, budiž poctivě řečeno, že by bylo záhodnější, abychom i u nás v Čechách si uvědomili, že jsme se rozšířili na východ o hodný kus cesty, že jsme se rozšířili do poměrů, které se po dlouhá staletí vytvářely jinak než u nás, že tedy temperament tohoto lidu je také jiný než v Čechách a na Moravě a že je nutno tento lid poznati. A buďme si konečně vědomi, že nestačí na státní politiku jen hezká slova a projevy o lásce k Slovensku — ale také činy. Ať už ty činy jsou myšleny ve smyslu hospodářské politiky anebo politiky kulturní, ať ty činy někdy jsou laskavé nebo tvrdé — jen když to budou činy a hlavně spravedlivé. Zanechme tvoření legend. Neumíme to. Tvořme raději poctivou a spravedlivou skutečnost, přítomnost, a neza-

pomínejme, že musíme vždy myslet i na budoucnost a že tu budoucnost utvoříme jen takovou, k jaké položíme základy dnes.

literatura a umění

B. Markalous:

Adolf Loos zasloužil se o civilisaci

I.

Umřel člověk, který říkal „Ne — nikdy!“

Umřel člověk, který přisvědčil-li jednou západní Evropě hlasitým „Ano!“, musil býti ve střední Evropě, v předválečném Rakousku a v Německu mužem, který ke všemu řekl „Ne!“

Tak jsem charakterisoval Loosovu osobnost v předmluvě k českému souboru jeho rozptýlených statí a článků „Řeči do prázdna“ (Knihovna Ars, Orbis), kteréžto publikaci dal jsem podtitul:

„Tato kniha mluví do duše, promlouvá o šetrnosti, jedná o u bohém boháči, o architektuře jako řemeslu, o oděvnictví jako stavitelské zásadě, o noze, botě a chůzi, o tom pravém slohu, jenž se jmenuje lidská potřeba a pohodlí, o dámské módě jako smutné kapitole kulturních dějin, o ornamentu jako zločinu, o sedění a jak mu nerozumí t. zv. „umělecký“ průmysl, o tom, že krásně se oblékat není dobře se oblékat, o instalatérech, kteří jsou prvními řemeslníky ve státě a o tom, jak by se měl stát starat o umění a řemeslo.“

Tu je heslově obsažen program životního Loosova úsilí, jeho civilizačních snah, jež zásadně nezměnil od roku 1896, tedy po dobu 37 let, a jež myšlenkově i prakticky propracoval s fanatickou důsledností, na vzdory všem, přes krutý výsměch v době secesní ornamentiky, kolem 1900 a později, přes pohrdání, které ho stíhalo jako nepřítel německví, na které měl zásobu sarkastických vtipů a typicky loosovských paradoxů. Přítel Karla Krause, Altenberga, zastánce a mecenáš Kokoschkův a Arnolda Schönberga, trval téměř čtyřicetiletí neústupně na svém, přesvědčen o poctivosti svého díla, jež respektovalo prosté lidství a jeho základní potřeby, jež nechtělo být ničím víc nad to a jež mělo v neomezené, přímo božské účtě přírodní dary, materiál, hmotu, již člověk konce 19. století, tvor nešetrný, snobsky hloupý a prázdňě povýšený, znásilňoval proti její přirozenosti, prznil ji a plýtval jí jako slon v plantážích.“

To byl ten hřích, to byl v očích Loosových ten „zločin“.

Primát Adolfa Loose jest v důsledném užití zásad moderního stavebnictví a v jejich propagaci.

Je pravda, že tendence dnešní architektury, t. j. Loosův směr, jsou už obsaženy v díle velkého Otty Wagnera, že Loos a celá jeho ideologie je nemyslitelná bez Gottfrieda Sempera, z něhož stačí citovati tato slova, abychom z nich mohli odvodit Loosův profil:

„Pausovací papír, to je ta kouzelnická pomůcka, aby se architekt stal mistrem starověku, středověku a novověku. S pausovacím papírem v ruce běhá mladý adept umění po světě, shromáždí a natříská své herbarium nale-

penými kopiemi všeho druhu, jede do vlasti maje vědomí, že dostal svým studiím a čeká na objednávky. Volbu slohu ponechává zákazníkovi podle libosti. Jaké záznaky nám vyrostly z tohoto vynálezu nového vzdělání architekta! Děkujeme mu, že naše hlavní města kvetou jako kvintesence všech zemí a všech století... Chceme nové a dává se nám cosi, co jest starší a ještě vzdálenější potřebám naší doby. Umění zná jenom jednoho svrchovaného pána: potřebu... a zvrhá se všude tam, kde je nuceno poslouchati zvůli umělců a ještě více, poslouchá-li mocné „ochranitele umění“.

Tolik Semper. Tak v četných, úhozných obměnách A. Loos. A potřebujeme tohoto citátu také k pojmovému rozlišení, hlavně abychom si přesně oddělili oblast umění (malířství, sochařství, hudba, básnictví) a oblast řemesla, ušlechtilého řemesla a průmyslu („umělecký“ průmysl, užití „umění“), do něhož řadí Loos stavebnictví i architekturu.

Střízlivé dějinné posouzení činnosti Loosovy vzdvihne ovšem nade vše jiné jeho iniciátorství v moderní architektuře, především v půdorysu, který změnil od základů, přimykaje se účelu, potřebě, pohodlí, ruše uzavřená poschodí a vytvářeje z vilové, rodinné stavby souvislý organický útvar od sklepů až po rovnou užitkovou, obývací střechu. Taková je vila dra Gust. Scheua (Vídeň XIII.), kterou vystavěl někdy po r. 1900. Tato asi třiatřicet let stará stavba s úplně hladkou fasádou a třemi terasovitými, rovnými střechami mohla by být postavena kterýmkoliv naším dobovým architektem letos či loni někde ve vilové čtvrti pražské — to je ta „hladká bedna“, která tolik rozčiluje ještě dnes, 1933, konservativní Pražáky i jejich tisk. Pomysleme si, jaké pobouření bylo v secesní Vídni před třemi desetiletími, když Loos užil hladké fasády také při úpravě obchodního domu Goldmann a Salatsch — „drze“ — ve vnitřním městě, a zrovna proti hradu. To byl čin přímo protirakousky provokativní.

Není to před rokem 1900 jenom O. Wagner ve Vídni, je tu H. P. Berlage s amsterodámskou bursovou (1897), Messel s Wertheimovým domem v Berlíně 1898, jsou tu bratři Perretové v Paříži, kteří první užili v rozsáhlé míře železobetonu při stavbě kasína v St. Malo 1900, americký F. L. Wright, jenž, stejně jako A. Loos revolučně rozrušil ustrnulý, etážový dům ve svých stavbách od roku 1893 (Winslow-River-Forest), přes Heller-Chicago (1896) k dokonalemu funkčnímu typu Coonley Riverside (1908). Adolf Loos, pomíneme-li jeho projekt divadla, nastupuje 1898 zařízením Café-Musea ve Vídni a první svou vilou v Hietzingu, v St. Veitgasse č. 10 s atelierovou střechou malířky Lili Steinerové.

Jaký to byl volný, opatrný, nesmělý vývoj ve stavebnictví 1890—1914! Věci prosté, rozumné přirozenosti odpovídající jsou nejtíže uskutečnitelné. Nadto zavalila stavebnictví a truhlářství vlna secesního ornamentismu, jemuž Loos musil se státi úhlavním nepřitelem. Vzpomeňme jen na naši stavební a nábytkářskou secesi, připomeňme si krásné náběhy třeba zrovna u Pavla Janáka, když vlna secese přešla, a konstatujme, že ten nadějný vývoj byl u nás znovu přerušen naší vlastní popřevratovou secesí, dekorativismem našich předních architektů a umělecko-průmyslové školy pražské a všech truhlářských škol odborných, kteří všichni se mylně domnívali, že musí konstruktivními schválnostmi, násilnostmi a jakýmsi orientálním ornamentismem „dát výraz době, která osvobodila československý národ“, romantismus, který pokládal i před-

síňový věšák na šaty za věc citu, za záležitost národní hrdosti a pýchy ze samostatnosti, fasádu, postel, věšák, které měly podržet charakter pomníkový, „znak věčnosti a nesmrtelnosti“, abychom užili slov Christopfera Wrena.

To si poctivě a upřímně řekněme, abychom ocenili význam Loosův právě pro nás, pro naše stavebnictví a truhlářství: Když ta naše pyramida národního popřevratového slohu se zřítíla, když mladá generace našich architektů musila vážně a těžce začínat znovu, když musili, konečně, po prohraném boji, naše závody a naše odborné školy převrátit celou výrobu na to, čemu se od 1919 až někdy do 1926 urputně a drsně bránily.

Loosova zásluha je, že chopiv se jednou dobové myšlenky o služebnosti stavebnictví a všech předmětů užitkových, uskutečňoval ji zásadně, bez kompromisu. Stal se apoštolem stavební služby, zvěstuje činem, slovem, písmem úsvit nové věčnosti, účelnosti a poctivosti, vrací se hmotám, látkám — i člověku — přirozené právo; jeho zoufalá životní kampaň proti stavebním prohanostem byla částí světového odboje proti frázi, lži a mravní sešlosti a stala se osvoboditelským, vysoce mravním činem. (P. Eisner.)

Mrskání v chrámě tak zvaného uměleckého průmyslu.

Krutému posměchu všech věcí užitkových, tedy i staveb, které chtěly být „uměním“, věnoval myšlení, času a negativní, boživé práce víc, než ovšem ty věci a výstřelky zasluhovaly.

To je ta jeho historie z roku 1900 o bohatém vídeňském domácím pánu, který se rozhodl, že svůj příbytek udělá „uměleckým“ a řekl proslulému architektu: „Uveďte umění do mých stěn — cena nerozhoduje.“ Architekt odstranil všechn jeho dobrý, starý nábytek a zařídil ho. Bohatý muž byl přešťasten. Chodil po svém bytě a viděl všude umění — umění ve všem všudy. Sáhl na kliku, bylo to umění, seděl na umění, položil na pohovce svou hlavu do umění a když šel po kobercích, šlapal po umění. Opájel se uměním. I svůj vídeňský řízek rozkrajoval na uměleckém talíři. Umělecké časopisy vynášely do nebes jeho jméno jako mecenáše moderního uměleckého průmyslu. Bohatý muž věnoval teď největší díl svého času bytu — protože se člověk umění musí učit. Všecko bylo do důsledku promyšleno, každá krabička měla své místo. Každý hřebík vyjadřoval jeho individualitu. Vzal-li nějaký předmět do ruky, měl co dělat, aby vyhledal jeho místo, a někdy musil mu přijít architekt na pomoc a rozvinout plány, aby bylo znovu nalezeno to pravé místo pro krabičku sirek. Elektrické zvonky v bytě bohatého muže byly také užitým uměním, protože zvonily Wagnerovy a Beethovenovy motivy.

Byl náš bohatý muž, jenž otevřel dokořán dveře „umění jako věci denní potřeby“, opravdu šťastný? Sotva. Jisto je, že hleděl, aby byl co nejméně doma! Umění namáhá hlavu. Od umění si musí člověk odpočinout. Copak je možná sedět celé měsíce na Tristanu a Isoldě? Umění — to se ví — člověk musí přinést oběti. On jich už přinesl habaděj.

Jeho oko často vhllo. Vzpomněl na svůj starý nábytek, který měl rád, na lenošku, v níž jeho otec sedával, na staré hodiny a obrazy. Měl svátek, a žena, děti ho obdarovaly. Přišel architekt ignoroval dary a řekl: „Jaké to máte bačkory?“ Bohatý muž věděl, že

je tentokrát zcela nevinný a odpověděl: „Ty bačkory jste přece sám kreslil!“ — „Ovšem!“ zahřměl architekt, „ale pro ložnici a ne sem; vy tady ničíte těmito dvěma nemožnými barevnými skvrnami celou náladu tohoto pokoje!“ Šli do ložnice. Tam směl zase své bačkory dát na nohy. Bohatý muž zmínil se nesměle o darech k svátku. „Zavolal jsem vás, abyste poradil kam lze ty věci postavit.“ Architekt se zachmuřil. „Jak vás může napadnout, abyste přijal dary, které já jsem nenakreslil? Vy nic nepotřebujete. Vy jste kompletní!“ A tak bohatý muž nesměl si nic koupit, ani obraz na výstavě, a nesměl nic přijmout, ani když mu chtělo vnučátko darovat práci ze školy.

Muž viděl svůj budoucí, smutný život. Nesměl mít už radost. Byl vyřazen ze života, jeho snažení, dění, toužení, pohybu, změny. Věděl: „Teď už nezbývá, než abych se potácel se svou vlastní mrtvolou životem — jsem hotov — jsem kompletní!“

Tady se Loosova povídka o „uměleckém“ průmyslu končí. Ale má mnoho různých pokračování.

To že je pozadí pro radosti a tragedie života? Takové byty, které sluší majitelům jako šaškův oblek z půjčovny? Kéž vás v takovém bytě nezkrúší smutek života, abyste si nemusili uvědomit, že máte vypůjčené cary, které jste si sami nezvolili, které vám pořídil někdo jiný — pan architekt — který lhal, když vám tvrdil, že zařizuje byt podle vaší individuality a zatím to udělal podle sebe — řadu hotelových pokojů. Svůj byt si můžete zařídit jen sami.

Ale budiž, byt máte od architekta. A teď vyzýváme všechny umělce pera, aby se pokusili vylíčit v takovém bytě narození, smrt, bolestné výkřiky rodičky, smrtelné chropění umírajícího otce, poslední myšlenky dcery, která končí život sebevraždou — jak se to bude vyjímat v ložnici zařízené umělecko-průmyslově — podle pana arch. Olbricha?

Umělci pera načrtněte třeba: Mladá dívka se usmrtila. Bezládné tělo na podlaze. Ruka ještě křečovitě třímá revolver. Na stole dopis. Zrušený slib.

Je vkusný pokoj této tragedie?

Kdo by měl odvahu se ptáti: byl-li pokoj, v němž se tato tragedie odehrála — vkusný? Zajímalo by to někoho? Jest to pokoj a — dost! —

Ale kdyby salon byl zařízen podle Van de Velde? Pak by to nebyl — pokoj. To jest — pak — — co by to bylo pak? Rouhání se smrti!

Instalatéři, zařizující vodovody a koupelny mají být nejváženějšími řemeslníky ve státě.

Naše civilisace mohla by se obejít bez truhlářů (měli bychom železný nábytek), bez kameníků (měli bychom betonáře), ale nemůžeme pohřešovat instalatéry, kteří jsou vyslovenými šířiteli anglosaského, t. j. kulturního pojetí života. Anglosasství svou vodou a koupelnami dobývá celého světa. Kdo je vlídně přijme, stane se mocný, tak to udělali Japonci. Kdo tuto civilisaci nepřijme, zůstane pozadu — Čiňani. Ani my se nesmíme vzpírat. Celá naše osobní a kolektivní existence je závislá na vodě a koupelnách.

Anglosaská civilisace je opakem románské. Když ještě vládl románský světový názor, tedy v době velkého Ludvíka, neušpinil se nikdo, ale také se nikdo nemyl. Myl se pouze prostý lid. Vznešení byli emailováni. „To musí být pěkně čuně, kdo se musí každý den

mýt“, říkalo se tehdy. V Německu se tak mluví ještě dnes. Nedávno jsem četl tutéž odpověď ve „Fliegende Blätter“. Říká ji otec, jemuž malý chlapec oznamuje nařízení učitele, že se musí každý den mýt.

V 18. století byly ovšem vodovody a vodotrysky. Ale o koupelny, sprchy, splachovací klosety nebylo postaráno. Při mytí se vodou velmi šetřilo. V německých vesnicích s románskou kulturou můžeme ještě dnes dostat umyvadla, s nimiž my, měšťáci — protože se z nás už stali Angličani — nevíme při nejlepší vůli co počít. V třicátých letech vyslovil jeden z mladých Němců — byl to Laube — něco velkého: „Německo patří do koupelny!“

Tak vidíte! A my si myslíme, že potřebujeme v první řadě umění, umělecké akademie a umělecký průmysl. Stát a veřejnost si myslí, že je jejich první povinností, a by zaměstnávali profesory umění a zatím by z vlastních prostředků měl stát vydržovat armádu lázeňských. Vždyť přece vyšší civilizace a z ní vyšší kultura, sama sebou — jako důsledek — tvoří vyšší hodnoty, to jest umění, které se projeví samo, elementárně, pomocí státu nebo bez něho.

Loos mi jednou říkal, že by byl zvědav na statistiku ministerstva vojenství, kolik vojáků rakousko-uherské armády užívá klosetového papíru, papíru vůbec, či aspoň trávy, a kolik jich neužívá nic, či snad . . . ?

Všecko jde z potřeby. Kdyby u nás byla potřeba koupání všeobecná, stát by se musil podle toho zařídit: přikázat zákonem každý byt s koupelnou, nebo musil by stavět ohromné lázně, proti nimž římské thermy Caracalovy byly by ničím. Stát, obec, školy měly by se zajímat o čistotu svých lidí. Zůstali jsme po čertech pozadu.

Když jsem se před časem ptal jedné americké dámy, který je nejvýznačnější rozdíl mezi Rakouskem a Amerikou, odpověděla mi: The plumbing! Instalátorská práce, topení, osvětlení a vodovody. Naše kohoutky, výlevky, splachovací klosety, mycí stoly atd. jsou ještě daleko, daleko za anglickými a americkými zařízeními. Že musíme, chceme-li si umýt ruce, jít nejdřív na chodbu se džbánem pro vodu, že jsou toalety bez umyvadel, to je Američanovi nejnápadnější. Tu se má Amerika k Rakousko-Uhersku jako Rakousko-Uhersko k Číně. (Psáno 1898.)

Spotřebujeme příliš málo vody pro tělo, dům, město. Naši lidé se myjí jen když se jim řekne, že je to prospěšné zdraví. To využítkoval jeden lstivý bavorský velebný pán, jenž se jmenoval Kneip. Lidé se brouzdali ve vodě a mysleli, že se tím léčí. To pomohlo.

Jen takový národ může i hospodářsky udržeti stejný krok s Angličany a Američany, který se jim vyrovná ve spotřebě vody. A jen ten národ bude mít nadvládu nad Angličany, který je předčív ve spotřebě vody.

Instalatér je pionýr čistoty těla a duše. Tvůrce jasné, vyrovnané myslí, životní rovnováhy, klidného a věčného rozhodování, tvůrčí aktivity a podnikavosti. Je prvním řemeslníkem ve státě, tvůrcem moderní kultury.

Každé anglické, do zdi zapuštěné umyvadlo, s přítokem a odtokem vody teplé a studené, je zřídlem nového, moderního ducha a skutečného pokroku.

„Zvýšení vodní spotřeby je jedním z nejdůležitějších kulturních požadavků. Necht' činí naši instalatéri svou povinnost plně a docela, aby nás přivedli dřív k velikému

cíli, abychom stáli na téže výši s ostatními kulturními národy západu. Neboť jinak by se nám mohlo přihodit cosi velmi nepříjemného, zahanbujícího. Jinak by mohli Japonci dostihnout anglosaské kultury dříve než my“.

dopisy

Pražské otázky

I.

Milý Peroutko,

mého posledního článku o poválečné Praze zneužili lidé, kterých zpravidla neberu na vědomí, k osobním útokům na některé členy obec. zastupitelstva. Je příznačné pro naše poměry, že věc, o kterou jde, zůstává stranou, jen je-li možno někoho praštit po hlavě. Jmenoval jsem ve svém článku primátora Baxu a stavěl jsem proti němu jako kontrast pařížského prefekta Haussmanna. Každému, kdo četl můj článek nezaujatě, bylo jasné, že jmenuji primátora jakožto představitel systému. Pro mne je primátor representant města a tak jako znám Paříž Haussmannovu, znám poválečnou Prahu Baxovu. Že za řadu věcí, které jsem uvedl, primátor Baxa osobně nemůže být činěn odpovědným, vím právě tak dobře, jako to vědí ti, kdo si dnes z mých poznámek brousí zbraň pro svoji stranickou nebo osobní politiku. Pánové, kteří dnes na radnici hledají viníka, měli by především zpytovat vlastní svědomí a tvrdí-li, že za nic nemohou, měli by nám říci, kdo tedy Prahu po válce tak úžasně zhudlařil. A ještě něco bych chtěl podotknout předem k diskusi, která se, jak se domnívám, rozvíjí. Činí se pokusy ušít pytel na hlavu několika lidem, kteří jsou té či oné radniční klice nepohodlní, tím, že dnes odpovídají za různé resorty. To by byla velmi špatná politika, protože by se okamžitě prohlédla. Chce-li městská rada dát odpověď na otázku, kdo zavinil řadu věcí, o nichž jsem mluvil ve svém článku já, a o kterých se mluvilo již dříve, pak si musí povšimnout všech osob, které zastávaly různé odpovědné úřady od převratu, a ne snad pouze těch, které je zastávají až nyní.

Jsem velmi rád tomu, že moje poznámky o současné Praze vzbudily širší pozornost, a vítám diskusi, z níž mohou alespoň pro budoucnost vzejít vážné náměty, když už — bohužel — většina z toho, co bylo zkaženo, se nedá napravit.

Tvůj Hejda.

Vážený pane redaktore,

bylo by už nejvýše na čase zabývat se stavebními poměry v dnešní Praze, na kterou jsme přece všichni tak pyšní, ale která neodpovídá představám, jaké jsme o ní měli po převratu. Rozhodně je Praha velkoměstem jen co do počtu obyvatelů, kdežto technickým vybavením a celkovou koncepcí stojí daleko za většinou prostředně velkých měst německých, kde je ovšem urbanismus více vyvinut než u nás. Nebylo by však dobře za tento zpomalený vývoj vinit jen naše, více východní (rozuměj orientální) poměry, kde se hrbatě dlážděná, po případě vůbec nedlážděná ulice nebere tak tragicky, a kde přichází obec s uličními úpravami, s kanalisací, elektrikou a plynem zpravidla až poslední, zatím co v Německu či v Anglii je to to první. Také u nás to dovedou. Ale přijde na to, o koho jde. Podívejme se na Ořechovku nebo na Hanspaulku, jak jsou zde upraveny ulice a silnice i tam, kde stojí vily jen ve fantasmii majitelů parcel. Ovšem — na Ořechovce a na Hanspaulce bydlí vysoká byrokracie, ministerští radové, sekční šéfové, ministři, bankovní ředitelé a vůbec ona „lepší společnost“, se kterou je třeba i na socialistické radnici vycházeti dobře. Naproti tomu na Smíchově, v Košířích, na

Žižkově a na konci Vinohrad, kde bydlí proletariát — při čemž je nutno sem počítat také celou naši inteligenci — jsou poměry často takové, že by mohly sloužit za odstrašující příklad, jak velkoměstské komunikace nemají vypadat.

Ale podívejte se, pane redaktore, nejen na povrch Prahy, nýbrž také několik metrů pod něj. O pražském vodárenství se toho už napsalo jistě dost a situace je přece jen taková, že se nám může jednou stát, že budeme bez vody. Ještě horší je to ale s pražskou kanalizační sítí. Kdyby pražská obec chtěla soustředit dnes svoji kanalizační síť, přišlo by jí to na jednu miliardu Kč — a na to přece není ani pomyslení. A podívejte se na kanalizační plán, ustrnete, jak zde obec vyhazovala peníze, jak se stavěly kanály i k ojedinelým skupinám domů daleko za periferií, zatím co větší skupiny zůstávaly bez kanalisace. Provedení kanalisace přišlo někdy draže než celá novostavba, kterou si kdo usmyslil postavit až kdesi za humny. V Německu mají proti takovým výstřelkům znamenité opatření: kdo nechce stavět souvisle, to jest vedle vystavěných již objektů a v místech, kde je předem provedena kanalisace, plynovod, elektřina a vystavěna ulice, může to sice učinit, ale je povinen, dříve než začne stavět, zříditi svým nákladem až k domu ulici se vším, co k ní patří, tedy s vodovodem, kanalizací, vedením elektřiny, po případě plynem. Později má právo žádati od všech stavebníků, kteří mezi městem a jeho objektem budovali, příslušný podíl investovaných nákladů. Proto jsou německá města tak uzavřená a nemají oně roztrhané periferie, příznačné pro města naše, zejména Prahu, která je obklopena na všech stranách izolovanými bloky domů, jež se zpravidla topí na podzim v moři bláta.

Ing. Frant. Bureš.

Pane redaktore,

gratuluji autorovi i Vám k článku o bařtipánské Praze. Míval jsem po návratech z ciziny docela tytéž pocity, jaké líčí dr. Hejda, a jsem rád, že je někdo vyslovil. Rádi se holedbáme svou kulturností a vyspělostí, ale to, zdá se mi, jen proto, abychom si nemusili uvědomit, kolik je u nás organizační i odborné neschopnosti. Já už se s tím, co napsal tak výmluvně dr. Hejda, pomalu smiřuji a přál bych si jen dvojí: aby se Praha vzmohla na slušnou dlažbu a na dostatek vody. Způsob, jakým se u nás dláždí a čistí (pěkně za sucha) ulice, znamenitě utvářil národní ráz města, který — v poněkud jiném smyslu — leží našemu zasloužilému primátoru tolik na srdci. Občanstvo pražské by mělo požádat dra Baxu, aby svou blahodárnou činnost starostenskou hleděl raději zakončit péčí o dlažbu a vodu než o sundávání německých tabulek. Anebo udělat místo člověku velkorysejšímu a podnětnějšímu. Ale Fráňa Zemínová jednou prohlásila s důrazem sobě vlastním, že bratr dr. Baxa primátorem zas a zas bude!!! Tu se ovšem nedá nic dělat: bratr Baxa primátorem bude a dlažba a voda nebude. V dokonalé úctě

Dr. Zď. Smetáček.

S radostí nebo z povinností?

25. VIII.—33.

Pane redaktore,

dovolte mi, prosím, několik vět k dopisu p. generála ve 32. č. Přítomnosti. Bude to jen malý doplněk k dopisu svobodníka v záloze. Mimochodem: ten generálův dopis se mi hodně zamlouval, mám k němu jen dvě poznámky, jako učitel. Ujišťuji p. generála, že v té morální přípravě, jak on říká, děláme ve školách, co můžeme. Přece je samozřejmé, že říkáme dětem vždy a při každé příležitosti, že budoucnost republiky je v jejich rukou, že generace nynější ji vybojovala, ony, že ji musí budovat, udržovat a po případě i bránit. Myslí-li si někdo z řad vojenských pánů, že učitelé v tom směru nekonají dosti, že vychovávají děti příliš defaťisticky, ba dokonce

že snad je učí odporu k vojenské službě, pak nám křivdí. Chceme, aby naše děti, budoucí občané, plně si uvědomovaly jednu věc: povinnost vůči státu. Vychovat k vědomí povinnosti, to je hlavní.

A druhá poznámka, která se týká toho odstavce, v němž p. generál mluví o tom, že se mladí lidé nesmějí vyhýbatí voj. službě atd. Souhlasím, jen jedno slovo se mi nelíbí, jen s jedním slovem nemohu souhlasit. Se slovem „s radostí“. Totiž, aby mi bylo rozuměno: p. generál píše, že vojenská služba má býti vykonávána s radostí. To obyčejně k tomu ještě vojenští páni přidávají „a s láskou“. — Věřte, je těžko vykonávat něco s radostí, co se nelíbí. Ale myslím, že by vojenští páni mohli docílit toho, aby byla (mohla být) vykonávána voj. služba radostně. Dovolte, jak mohu jít s radostí se učit tak šerednému řemeslu, jako je zabíjení lidí? Prosím, nerozčilujte se, vím že máte teď pro mne zdrcující spoustu výtek, ale dejte mi domluvit. Nemohu jít s radostí na vojnu — a marně to na mně někdo žádá — ale jdu a musím jít s vědomím povinnosti. To je to nejdůležitější, čemu hledíme naučit děti, a prosíme též vojenské pány, aby k tomu vedli nováčky. Věřte, že vám budou lépe rozumět. Nechtějte pro boha na nich, aby milovali vojnu, aby milovali pušku a co já vím co všecko. Je to lež, a který důstojník i poddůstojník toho žádá, ten vůbec nerozumí výchově občanstva a pokazí mnohého mladého chlapce, který na vojnu sice nešel s láskou, ale s vědomím, že jde konat svoji občanskou povinnost, a že ji bude vykonávat svědomitě. Nemluvíím teď jen za sebe, ale za mnohé mladé chlapce, kteří jsou právě na vojně nebo se z ní vrátili.

S projevem úcty

Ruda Andraško.

Problém vysokých škol

V Praze, 1. září 1933.

Vážený pane redaktore!

Pan Profesor Zavřel odpověděl na mou poznámku o vysokých školách. Dovolte mi krátkou repliku. Každý má svou pravdu, to jest každý si tvoří obecné soudy podle toho, co sám pozoroval a o čem má zprávy. Mám své důvody, proč jsem psal anonymně, a protože chci zachovat anonymitu, nemohu jít do podrobností a ukazovat na konkrétní případy. To je zajisté pochopitelné. Panu profesoru budiž útechou, že mé názory vznikly pozorováním poměrů pražských. Snad jsou v Brně tak šťastni, že tam nedělají nic zbytečného.

Ale šlo mi o něco jiného. Nezáleží mi na tom, ztroskotá-li plán úsporné komise na redukci fakult, nýbrž na tom, aby se vysoké školy dostaly do užšího kontaktu s veřejností; aby si jejich funkcionáři zvykli na veřejnou kritiku; aby se cítili všemu občanstvu odpovědnými za to, jak svůj úřad vedou, jaké mají výsledky, koho habilitují atd. Až posud měli vysokoškolská profesori (výjimky potvrzují pravidlo) k veřejnosti poměr většinou negativní: My jsme věda a do té vy, misera plebs contribuens, nemáte co mluvit. Nejenže je jim nepřijemné, mluví-li veřejnost do jejich věcí; oni sami se nesnaží mít nějaký veřejný vliv. Kolikrát zasáhly university a techniky do našich aktuálních otázek? Kolik vyvinuly iniciativy ve věcech pospolitého života? Ne, o vysokých školách slyšíte, jen když jde o subvence a platy — což dovede každá odborová organizace.

Dosavadní diskuse má dobré výsledky. Vědci jsou nuceni dovolávat se veřejnosti, ukazovat na svou práci, přesvědčovat o svých potřebách, zkrátka hledat kladný a přímý poměr k laickému obecnstvu. Tento postup může vysokým školám jen prospět.

J. R.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2

Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská